

Załącznik do
Uchwały Nr XXI/110/16
Rady Gminy w Tarłowie
z dnia 24 marca 2016r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO
GMINY TARŁÓW
NA LATA
2016-2023

Opracowanie:

Pracownicy Urzędu Gminy w Tarłowie:

mgr Magdalena Buczkowska

Monika Siepietowska

inż. Jan Niedziela

Stanisław Minkina

inż. Dariusz Letkiewicz

mgr Ewa Szczygieł

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Procedura przygotowania Planu Rozwoju Lokalnego
2. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów
3. Metodyka pracy
4. Wprowadzenie

Rozdział I

DIAGNOZA OBSZARU

- 1.1. Położenie geograficzne Gminy Tarłów
- 1.2. Struktura przestrzenna Gminy Tarłów
- 1.3. Warunki przyrodnicze i zasoby naturalne.
- 1.4. Zasoby kulturowe i zabytki

Rozdział II

STREFA SPOŁECZNA I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

- 2.1. Stosunki ludnościowe i aktywność zawodowa ludności
- 2.2. Edukacja i szkoły
- 2.3. Warunki mieszkaniowe
- 2.4. Budynki użyteczności publicznej
- 2.5. Kultura, sport
- 2.6. Zdrowie publiczne

Rozdział III

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

- 3.1. Drogi
- 3.2. Zaopatrzenie Gminy Tarłów w energię elektryczną
- 3.3. Gospodarka wodno – ściekowa
- 3.4. Gospodarka odpadami
- 3.5. Działalność rolnicza
- 3.6. Działalność pozarolnicza

Rozdział IV

ANALIZA SWOT

- 4.1. Priorytetowe działania i kierunki rozwoju Gminy
- 4.2. Przegląd problemów i potencjałów rozwoju Gminy Tarłów
- 4.3. Szanse i zagrożenia rozwojowe Gminy Tarłów
- 4.4. oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego

Rozdział V

PLAN FINANSOWY NA LATA 2016-2023

- 5.1. wydatki na wieloletnie programy inwestycyjne

Rozdział VI

SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

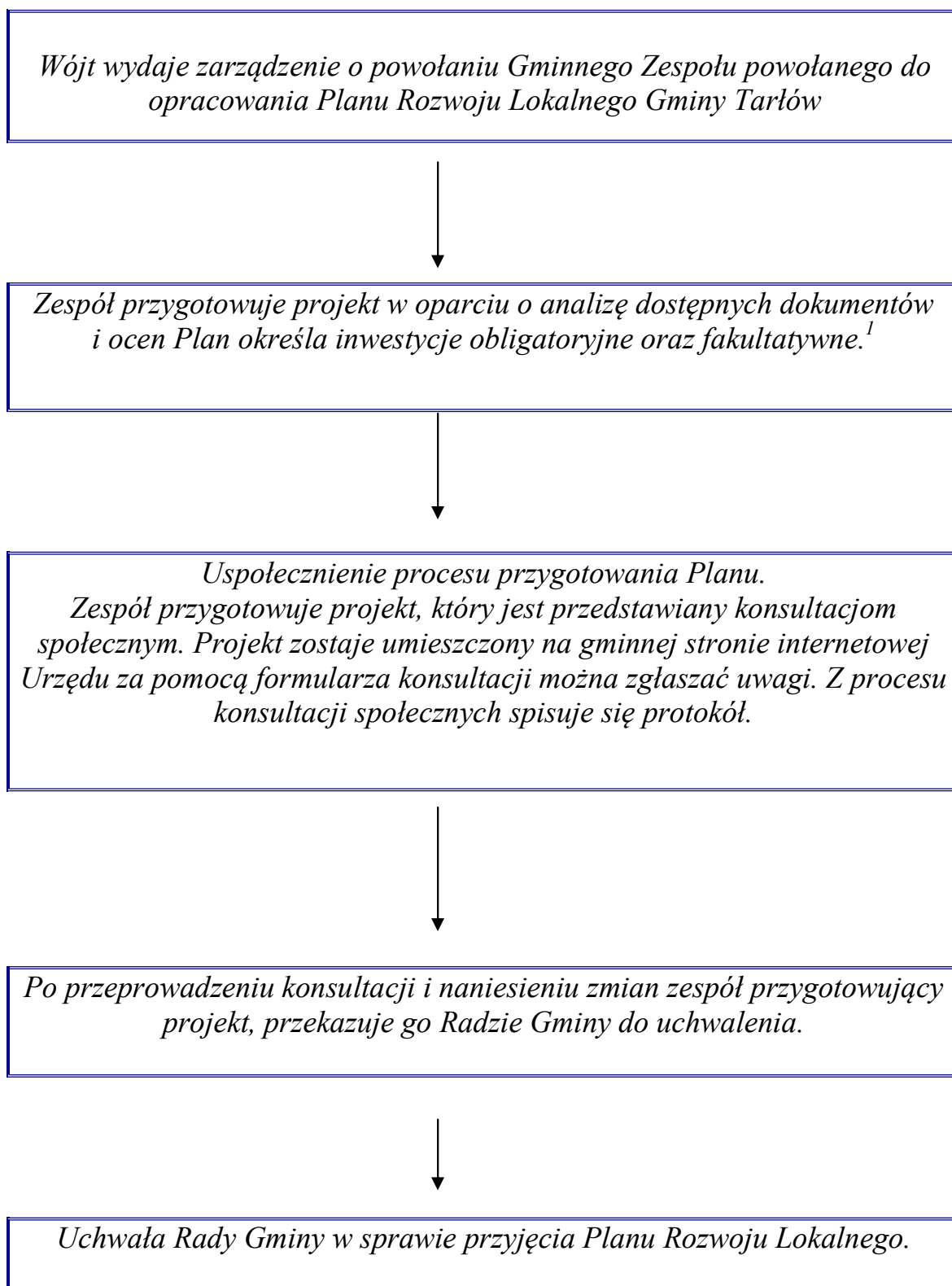
- 6.1. Plan Rozwoju Lokalnego
- 6.2. Finansowanie Planu Rozwoju Lokalnego
- 6.3. Zarządzanie Planem Rozwoju Lokalnego
- 6.4. Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Lokalnego
- 6.5. Monitorowanie Planu Rozwoju Lokalnego
- 6.6. Raportowanie

Rozdział VII

SPOSOBY OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

- 7.1. Sposoby oceny Planu Rozwoju Lokalnego
- 7.2. Promocja Planu Rozwoju Lokalnego

1. Procedura przygotowania PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

2. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów

Dokument obejmuje swoim zasięgiem teren Gminy Tarłów. **Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów uwzględnia lata 2016-2023.** Natomiast określone priorytety, wyznaczają obszary działalności gminy poddane w tym dokumencie diagnozie. Analizie poddano: sferę społeczną, techniczną, gospodarczą i finansową występującą na obszarze gminy. Przygotowany dokument stanowi wizję rozwoju potencjału gospodarczego gminy, który warunkuje wzrost konkurencyjności w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczo-społecznego gminy, jej spójności ekonomicznej i społecznej w ramach integracji polski z Unią Europejską.

3. Metodyka pracy

Przy pisaniu pracy wykorzystano zapisy z obowiązujących dokumentów oraz informacje i materiały udostępnione przez Urząd Statystyczny i inne wyspecjalizowane jednostki (m. in. Urząd Pracy, Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska, informacje Powszechnego Spisu Ludności). Ich celem było zdiagnozowanie stopnia rozwoju społeczno- gospodarczego regionu w odniesieniu do możliwości wykorzystania potencjału gminy. Prace studialne oraz informacje uzyskane ze wszystkich miejscowości naszej gminy pozwoliły na przeprowadzenie analizy, mocnych i słabych stron, a w konsekwencji wskazały możliwe i konieczne obszary aktywności prowadzące do zrównoważonego rozwoju gminy.

Ponadto Gminny Zespół powołany do opracowania Planu Rozwoju Lokalnego wykorzystał wnioski wpływające do Wójta od mieszkańców, co do potrzeb inwestycyjnych gminy, wiele istotnych elementów zostało również zaprezentowanych w pracach komisji i na sesjach Rady Gminy w zakresie niezbędnych inwestycji i kierunków rozwoju gminy w przyszłości. Powyższe analizy potrzeb wspierających rozwój naszego regionu umożliwiły weryfikację danych i przygotowanie harmonogramu planowanych zadań inwestycyjnych z odpowiednim zabezpieczeniem finansowym oraz prognozowanych zadań inwestycyjnych na lata 2016-2023.

Przedstawione propozycje ukierunkowane są na intensyfikację działań inwestycyjnych, zwiększenie konkurencyjności gminy, równocześnie dbając przy tym o zrównoważony rozwój naszego środowiska. Materiał ten jest wstępem do długookresowego planowania rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym czynnikiem sprzyjającym redukcji strukturalnego bezrobocia i przeciwdziałaniu marginalizacji obszarów wiejskich.

4. Wprowadzenie

Plan Rozwoju Lokalnego opracowany został w celu efektywnego korzystania z funduszy unijnych w ramach Programów Operacyjnych i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2015-2020. Plan Rozwoju Lokalnego obejmuje działania na terenie Gminy Tarłów przewidziane w okresie 2016-2023. Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem służącym wdrażaniu założeń dotyczących rozwoju Gminy Tarłów. Oddajemy na Państwa ręce Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów. Dokument zawierający najważniejsze zestawienia inwestycyjne w perspektywie lat 2016 – 2023. Opracowanie to, powstało na gruncie potrzeb i problemów tarłowskiej społeczności w wyniku procesu wielu konsultacji z mieszkańcami, przedstawicielami jednostek organizacyjnych gminy, najważniejszych grup interesu, pracownikami Urzędu Gminy.

Dokument zawiera analizę i identyfikację podstawowych problemów zdefiniowanych na obszarze objętym planem, a także analizę mocnych i słabych stron jednostki wraz z zewnętrznymi szansami i zagrożeniami, zbudowaną w postaci analizy SWOT. Kluczowa część danego dokumentu zawiera zestawienie najważniejszych zadań inwestycyjnych dla Gminy Tarłów w okresie lat 2016 – 2023 wraz z szacunkowymi kwotami przedsięwzięć, a także źródła ich finansowania. W końcowych częściach przedstawiono sposób wdrażania, monitorowania i ewaluacji zadań wynikających z dokumentu.

Rozdział I

DIAGNOZA OBSZARU

1.1. Położenie geograficzne Gminy Tarłów

Gmina Tarłów jest położona w północno – wschodniej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie opatowskim. Podzielona jest na 33 sołectwa, przedstawione na poniższym schemacie 1. Powierzchnia Gminy Tarłów wynosi 16377 ha².

Schemat 1. Sołectwa w Gminie Tarłów.

Zgodnie z podziałem fizjograficznym Polski³, Gmina Tarłów położona jest na trzech odrębnych jednostkach. Największy obszar gminy leży na Przedgórzu Iłżeckim zbudowanym ze skał okresu jurajskiego, które tworzą niewysokie monoklinalne wzniesienia o rozciągłości z północnego – zachodu na południowy – wschód. Niewielki fragment gminy w części północnej należy do Równiny Radomskiej o zdegradowanej pokrywie utworów czwartorzędowych pod którą występują warstwy jurajskie i kredowe. Wschodnie krańce

² Statystyczne Vademecum Samorządowca 2013, Urząd Statystyczny w Kielcach

³ J. Kondracki, *Geografia Regionalna Polski*, PWN 2011

obszaru gminy należą do Małopolskiego Przełomu Wisły utworzonego głównie przez wapienie, margle, opoki i gezy wieku kredowego, które pod niewielkim kątem opadają w kierunku północno – wschodnim. Południowy kraniec Przełomu tworzą starsze skały wieku urajskiego a północny skały z okresu trzeciorzędu.

Gmina Tarłów położona jest poza bezpośrednim zasięgiem głównych krajowych i międzyregionalnych korytarzy transportowych z których najbliższej położone przebiegają w gminach sąsiednich, a dotyczą korytarza opartego o drogę krajową relacji Kielce – Lublin i korytarza opartego o drogę relacji Ożarów – Końskie – Łódź. Najbliższymi węzłami komunikacyjnymi są węzły regionalne Ostrowiec Św., Ożarów i Opatów i nieco dalej położony węzeł międzyregionalny Sandomierz. Podstawowy szkielet komunikacyjny gminy stanowią:

- droga krajowa międzyregionalna nr 79 relacji Warszawa – Zwoleń – Ożarów – Sandomierz – Kraków – Bytom
- droga wojewódzka nr 754 Ostrowiec Św. – Bałtów – Solec n. Wisłą
- droga powiatowa łącząca Tarłów z sąsiednimi ośrodkami gminnymi nr 42106 relacji Słupia Nadbrzeżna – Boria – granice województwa i droga nr 42185 granice województwa – Ciszycza – Maruszów.

Gmina Tarłów posiada ogółem 429,08 km dróg o nawierzchniach utwardzonych i gruntowych. Gmina posiada dogodne połączenia z siecią dróg zewnętrznych poprzez przechodzące przez jej teren drogi: krajową Nr 79 – Warszawa – Bytom oraz drogę wojewódzką Nr 754 – Ostrowiec Św. – Solec n. Wisłą.

1.2. Struktura przestrzenna Gminy Tarłów

W skład Gminy wchodzi następujące 33 sołectwa:

1. **Bronisławów** miejscowość położona w południowej części gminy. Wiodącą funkcją sołectwa jest wielkotowarowa gospodarka rolna z potencjalnymi możliwościami rozwoju przedsiębiorczości szczególnie zaś tej, która związana jest z funkcjonującą w sąsiedniej gminie Ożarów- cementownią. Położenie części wsi przy trasie krajowej Warszawa-Bytom oraz bliskie położenie od cementowni Ożarów jest zasadniczym czynnikiem prognozowania funkcji usługowej wsi związanej z obsługą podróżnych.

2. **Brzozowa** - sołectwo obejmuje wieś podstawową i przysiółki: „Kruków”, „Pod Lasem”, „Chałupki”. Brzozowa stanowi ośrodek koncentracji usług podstawowych obsługujących sołectwa południowo zachodniej części gminy. Znaczna część sołectwa

położona jest na udokumentowanych zasobach surowców mineralnych. Dobra jakość gleb w tym rejonie sprzyja rozwojowi rolnictwa.

3. **Cegielnia** - wieś rozwojowa o funkcji rolniczo-przemysłowej. W tej miejscowości znajdują się tereny koncentracji usług podstawowych oraz tereny przedsiębiorczości.

4. **Ciszyca Dolna** - wieś położona na żyznych glebach, dzięki czemu główna funkcja to rolnictwo i sadownictwo. Wieś w całości znajduje się na terenie zagrożonym powodzią, co jest głównym ograniczeniem rozwoju innej działalności na obszarze tej miejscowości.

5. **Ciszyca Górna** - pełni rolę ośrodka podstawowego dla wsi położonych w dolinie ciszyckiej koncentrującego tereny przeznaczone dla zadań publicznych sfery społecznej (OSP, szkoła podstawowa). Dominująca funkcja rolniczo – ogrodnicza.

6. **Ciszyca Kolonia** – na terenie sołectwa występują żyzne ziemie, które sprzyjają rozwojowi ogrodnictwa i sadownictwa.

7. **Ciszyca Przewozowa** – wieś położona w całości na terenach zalewowych, bardzo dobre klasy ziemi sprzyjające rozwojowi głównie sadownictwa.

8. **Czekarzewice Pierwsze** – sołectwo usytuowane w północno – wschodniej części gminy. Ze względu na duże rozdrobnienie działek - wymaga komasacji.

9. **Czekarzewice Drugie** – na terenie sołectwa znajdują się przeważnie ziemie słabej klasy, uniemożliwiające prężny rozwój rolnictwa.

10. **Dąbrówka** – osada leśna położona w południowo - wschodniej części gminy. Sołectwo często odwiedzane przez miłośników grzybobrania.

11. **Dorotka** - sołectwo o funkcji rolniczo-sadowniczej z predyspozycjami dla funkcji agroturystycznej i turystycznej wynikającymi z malowniczego położenia miejscowości na wysokiej stromej skarpcie ograniczającej od zachodu dolinę Wisły.

12. **Duranów** - wieś położona w sąsiedztwie eksploatowanych złóż margli wykorzystywanych przy produkcji materiałów wiążących w Cementowni „Ożarów”. Mało żyzne gleby V i VI klasy uniemożliwiają rozwój rolnictwa.

13. **Hermanów** – sołectwo o funkcji rolniczo – sadowniczej, przeważającą część upraw stanowią sady wiśniowe.

14. **Janów** – niewielka wieś, której podstawową funkcją jest rolnictwo.

15. **Julianów** – miejscowość usytuowana przy drodze powiatowej, charakteryzująca się różnorodnością gleb co sprzyja rozwojowi sadownictwa.

16. **Kolonia Dąbrówka** – jedna z najmniejszych osad na terenie Gminy Tarłów typowo rolnicza.

17. **Kozłówek** - posiada dogodne położenie przy drodze krajowej relacji Warszawa – Bytom. Ponadto w skład sołectwa wchodzi niewielki przysiółek rozlokowany na śródlęsiej polanie posiadający szczególnie korzystne warunki do rozwoju agroturystyki .

18. **Leśne Chalupy** - wieś rolnicza położona nad rzeką Wisłą, znajduje się na obszarze potencjalnie zagrożonych powodzią.

19. **Łubowa** – niewielkie sołectwo usytuowane w południowo – wschodniej części gminy otoczone lasami.

20. **Maksymów** - korzystne warunki glebowe i agroklimatyczne sprzyjają rozwojowi sadownictwa, przeważnie sadów wiśniowych.

21. **Mieczysławów** – sołectwo posiadające w swoim obrębie słabe gleby co poważnie utrudnia rozwój rolnictwa.

22. **Ostrów** – wieś położona w południowo – wschodniej części gminy. Posiadająca dość dobre gleby co sprzyja rozwojowi sadownictwa i ogrodnictwa. Tereny zagrożone powodzią.

23. **Potoczek** – miejscowość znajdująca się w sąsiedztwie Tarłowa gdzie przebywał i tworzył swoje dzieła światowej sławy pisarz Witold Gombrowicz.

24. **Słupia Nadbrzeżna Kolonia** - ciekawe położenie na malowniczej skarpie nadwiślańskiej skłania do postulowania rozwoju terenów rekreacyjno – wypoczynkowych. Dobre gleby i uprawy sadownicze w dalszym ciągu determinowały będą przestrzeń rolniczą wsi.

25. **Słupia Nadbrzeżna Wieś** – malowniczy krajobraz sprzyjający rozwojowi turystyki i rekreacji. Na jej terenie usatkwany jest kompleks domków letniskowych. Ozdobą wsi jest Kościół pw. Św. Barbary .

26. **Sulejów** – miejscowość usytuowana nad rzeką Wisłą, na terenie sołectwa znajduje się obszar Natura 2000. Różnorodność klasy gleb pozwala na wysoki rozwój zarówno rolnictwa jak i sadownictwa.

27. **Tadeuszów** – warunki glebowe sprzyjające rozwojowi sadownictwa- sady wiśniowe.

28. **Tarłów** – siedziba urzędu Gminy. Główny ośrodek rozwoju gminy z bogatą przeszłością historyczną.

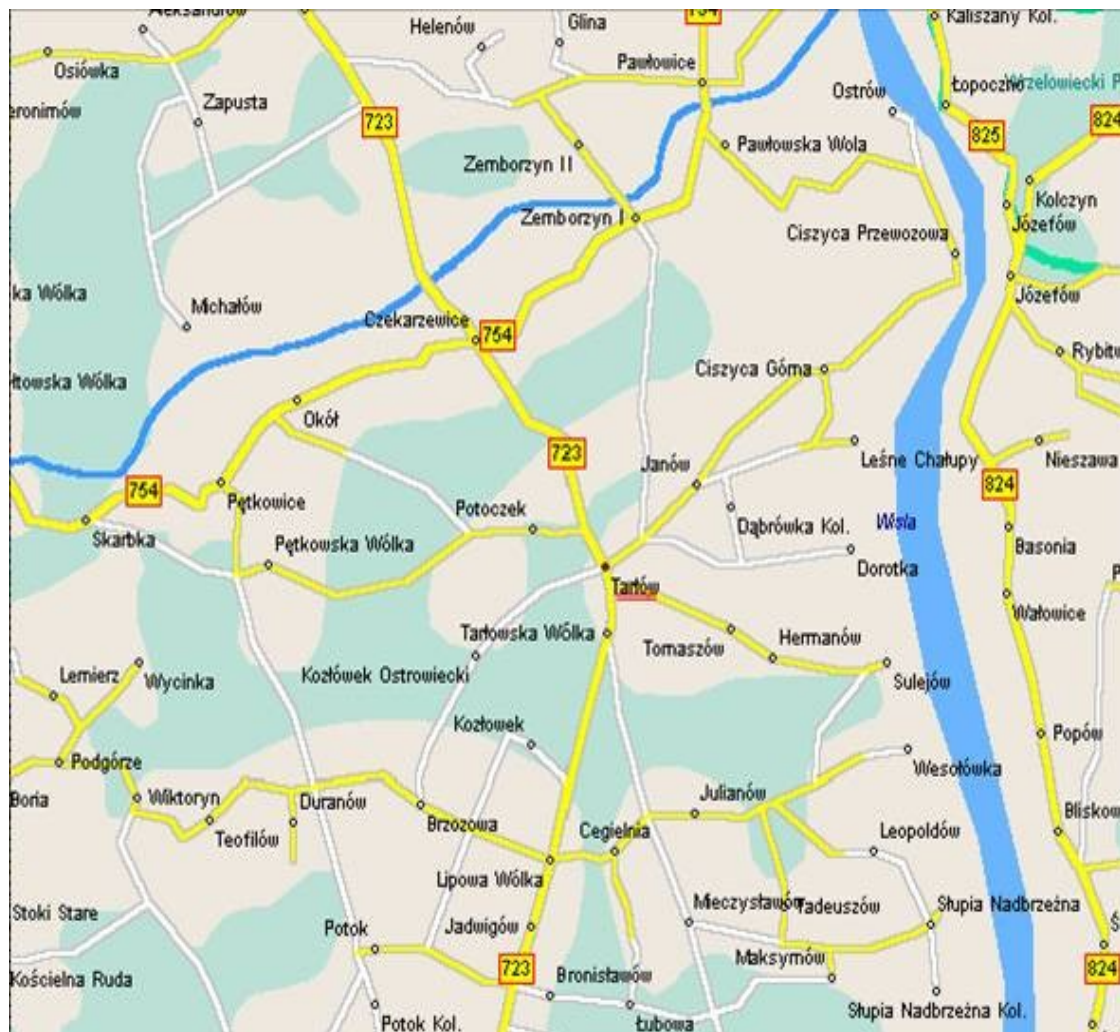
29. **Teofilów** – miejscowość położona przy trasie Trałów-Ostrowiec Świętokrzyski charakteryzująca się bardzo słabymi glebami, dlatego większość mieszkańców tego terenu znajduje zatrudnienie w innych dziedzinach.

30. **Tomaszów** – sołectwo tworzące razem z miejscowością Hermanów jeden ciąg zabudowy gdzie dominującym aspektem rolnictwa jest sadownictwo.

31. **Wesołówka** - położona w najwyższym punkcie skarp nadwiślańskiej w otoczeniu sadów wiśniowych.

32. **Wólka Lipowa** - sołectwo ma bardzo dobre powiązania komunikacyjne z drogą krajową relacji Warszawa – Bytom. Na jego terenie znajduje się również Ośrodek Zdrowia wraz z Punktem Apeecznym.

33. **Wólka Tarłowska** – miejscowość bezpośrednio sąsiadująca z Tarłowem. Na jej terenach znajduje się boisko Klubu Sportowego KS Tarłów, będącego jednocześnie punktem imprez gminnych.

Mapa 1. Układ przestrzenny Gminy Tarłów.

Na terenie Gminy Tarłów można wyodrębnić zespoły i podzespoły osadnicze:

1. Zespół osadniczy Tarłów obejmujący obszary – obręby ewidencyjne miejscowości: Tarłów, Wólka Tarłowska, Potoczek, Tomaszów, Hermanów, Janów, Dąbrówka Kolonia,

Sulejów. Osnową tegoż zespołu jest wielodrożny układ osadniczy wobec miejscowości gminnej obejmujący: Tarłów, Wólkę Lipową, Potoczek i skupiający 20% ogółu mieszkańców gminy. Zespół ten stanowi wykształcony węzeł funkcjonalno-przestrzenny w sieci osadniczej gminy.

Podzespół osadniczy Tomaszów-Tarłów jest dogodnie skomunikowany i ciągnący do Tarłowa. Pomimo, że w skład podzespołu wchodzi 2 odrębne ewidencyjne obręby jest to zespolone przestrzennie skupisko zabudowy zagrodowej

Podzespół osadniczy Janów - Dąbrówka Kolonia jest dogodnie skomunikowany i ciągnący do ośrodka gminnego. Pod względem osadniczym luźno zespolone jednostki wyposażone w elementarne usługi dla ludności. Zabudowa w znacznym stopniu rozproszona.

Samotnicza jednostka osadnicza Sulejów – jest peryferyjnie położona wobec siedziby gminy, ale dobrze skomunikowana z Tarłowem .

2. Zespół osadniczy Ciszycyca - obejmuje swoim zakresem obręby ewidencyjne wsi: Ciszycyca Górna, Ciszycyca Dolna, Ciszycyca Kolonia, Ciszycyca Przewozowa, Ostrów, Dorotka, Leśne Chałupy. Miejscowości te są ze sobą a także z Tarłowem luźno powiązane. Występują między nimi mikro przestrzenne związki na bazie układu komunikacyjnego. Przewaga zabudowy o charakterze ulicówek i wielodrożnic.

3. Zespół osadniczy Czekarzewice - w jego składzie znajdują się miejscowości: Czekarzewice I i Czekarzewice II, obszar ten zamieszkiwany jest przez 678 osoby. Jest to wykształcony przestrzennie zespół osadniczy w typie ulicówki. Obszar ten znajduje się pod wpływem „Urbanizacji demograficznej” wywołanej dogodnym powiązaniem komunikacyjnym z Ostrowcem Św.

4. Zespół osadniczy Brzozowa - w jego skład zaliczane są obszary-obręby ewidencyjne miejscowości: Brzozowa, Wólka Lipowa, Duranów, Teofilów, Bronisławów, Łubowa, Kozłówek. Osnowę zespołu stanowią miejscowości Brzozowa i Wólka Lipowa. Zespół jest założeniem planistycznym utworzonym na osi wspólnej drogi – ulicy wiejskiej nie zintegrowany przestrzennie. Jednostki osadnicze i ludność zamieszkała w w/w sołectwach łączy bliskie sąsiedztwo. Są one również dobrze skomunikowane z Tarłowem poprzez układ dróg.

Luźny podzespół nierozwojowych jednostek: Bronisławów, Dąbrówka, Łubowa jest małą i powierzchniową formą osadniczą, położoną na obszarze projektowanych dolesiań. Miejscowości są usytuowane peryferyjnie w stosunku do ośrodka gminnego- Tarłowa oraz w stosunku do osnowy zespołu w Brzozowej.

5. Zespół osadniczy Julianów - obejmuje obszary - obręby ewidencyjne miejscowości: Julianów, Cegielnia, Jadwigów, Mieczysławów, Maksymów, Tadeuszów, Słupia Kolonia i Słupia Wieś oraz Wesołówka.

Sołectwo Julianów jest centralnie położone i dogodnie skomunikowane z obszarem Gminy Tarłów poprzez węzeł drogowy. Pozostałe jednostki osadnicze należące do tegoż zespołu stanowią samoistne organizmy, wyróżniające się skupieniem zabudowy na osi ulicy wiejskiej, usytuowanej centralnie w stosunku do siedziby gminy.

Większość miejscowości wchodzących w skład obszaru gminy jest z gminnym ośrodkiem-Tarłowem dogodnie skomunikowana. Mimo tego, że terytorium gminy jest znacznie rozproszone, niektóre sołectwa dzieli do Tarłowa odległość kilku kilometrów, to jednak dzięki dogodnej sieci dróg oraz komunikacji samochodowej i autobusowej to utrudnienie jest znacznie ograniczone.

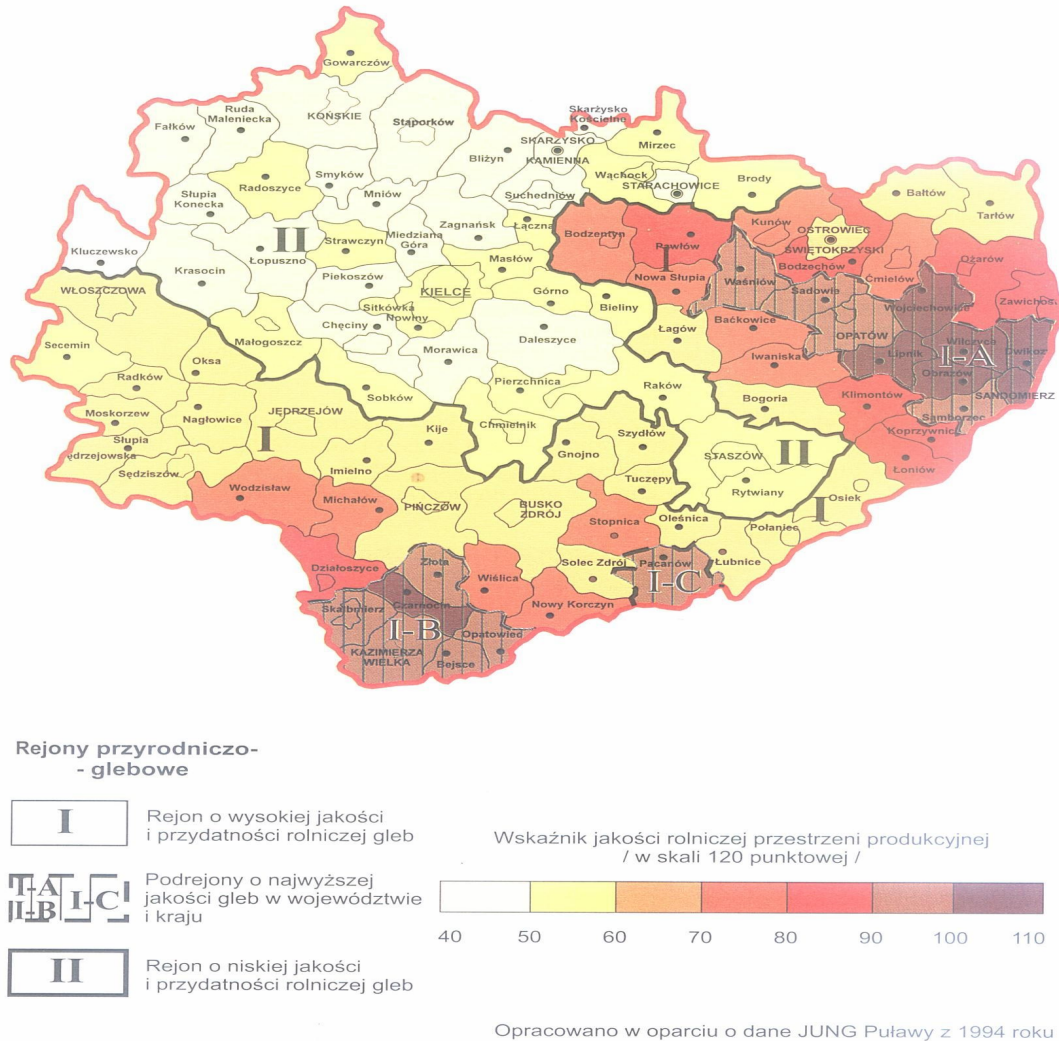
1.3. Warunki przyrodnicze i zasoby natury.

Gmina Tarłów otrzymuje 500-600 mm opadu w ciągu roku. Najwyższe sumy opadów przypadają latem z maksimum w lipcu /240mm /, a najniższe zaś wiosną i zimą z minimum w lutym /63 mm/. Średnio roczne maksimum opadów wynosi 956 mm, a minimum 433 mm. Gmina Tarłów położona jest w regionie charakteryzującym się stosunkowo ciepłym i długim latem oraz mroźną zimą. Znajduje to wyraz w wysokiej średniej temperaturze lipca /powyżej 18⁰ C/ oraz niskich temperaturach stycznia i lutego /poniżej – 3⁰ C/. Wiosna pojawia się szybko, zaznaczając się gwałtownym wzrostem temperatur. Jesień jest porą roku długą i ciepłą, jednak na przełomie października i listopada następuje gwałtowny spadek temperatury o ponad 6⁰ C i już w listopadzie średnia temperatura tego miesiąca nie przekracza 2,5⁰ C. Największy wpływ na zmiany termiczne w skali lokalnej wywierają rzeki Kamienna i Wisła, a także obecność lasu i rzeźba terenu. Znaczne różnice temperatury notuje się między obszarem dolin rzecznych a terenami położonymi na wysoczyźnie.

Układ wiatrów w znacznym stopniu uzależniony jest od rzeźby terenu i szaty roślinnej. Dominują jednak wiatry zachodnie i północno –zachodnie. Najrzadziej występują wiatry północne i północno-wschodnie. Udział wiatrów z pozostałych kierunków wynosi 8-12 %. Cisze w ciągu roku stanowią 15%. Znaczną częstotliwość wykazują wiatry o prędkości w granicach 4,5 – 5,5, m/sek. Gleby na terenie Gminy Tarłów reprezentowane są przez rędziny, mady, pseudobielice, czarne ziemie, gleby glejowe, torfowe i mursze, zaliczane do klas średnich i słabych. Łącznie grunty podlegające prawnej ochronie / w klasach I – IV/ stanowią 6.770 ha, tj. 41,3 % ogólnej powierzchni gruntów ornych gminy

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Jakość gleb

Mapa 2. Jakość gleb

Obszar Gminy Tarłów jest dość zróżnicowany krajobrazowo. Zasadniczą jej część stanowi wysoczyzna o niewielkich różnicach wysokościowych z występującymi na niej piaszczystymi wałami morenowymi. W krajobrazie dominują tereny rolnicze z mozaiką pól uprawnych, łąk, pastwisk, które porozdzielane są większymi i mniejszymi kompleksami leśnymi. Są to głównie młode drzewostany sosnowe porastające najbardziej nieurodzajne gleby, niekiedy wśród sosen bieleją pnie brzoź, dodając uroku monotonnym kulturom. Często na terenach leśnych występują wydmy. Ciekawym elementem krajobrazowym jest dolina Kamiennej

z rozłożonymi po obu stronach meandrującej rzeki miejscowościami. Najbardziej atrakcyjna krajobrazowo jest wschodnia część gminy ze stromą skarpą wiślaną. Skarpa jest krawędzią erozyjną Wyżyny Iłżeckiej, jej wysokość jest zróżnicowana od kilku do kilkudziesięciu metrów. Rozcinają je bardzo liczne jary i parowy o stromych zboczach, są one najczęściej porośnięte drzewami bądź krzewami. Charakterystyczne dla tego terenu jest występowanie roślinności kserotermicznej z kolumnowymi jałowcami i zaroślami berberysu. Skarpa wygląda bardzo efektownie jesienią, kiedy wśród zrudziałej roślinności zielnej czerwienieją dojrzewające owoce berberysu, złocą się liście drzew i krzewów przeplatane ciemnozielonymi kolumnami jałowców. Porastająca skarpę roślinność stanowi doskonałą oprawę dla odsłonięć białych skał wapiennych. U podnóża skarpy rozciąga się odmienna krajobrazowo dolina Wisły. Jest to teren płaski, częściowo zajęty pod uprawy rolne, łąki i pastwiska, porośnięty łęgami z topolą białą i wierzbami. Licznie występują tu starorzecza i zagłębienia bezodpływowe wypełnione wodą. Klimat Gminy Tarłów ma charakter przejściowy z wpływami klimatu oceanicznego zimą i kontynentalnego latem, przy czym długotrwałe i silne mrozy występują sporadycznie. Na klimat gminy decydujący wpływ wywiera położenie w umiarkowanych szerokościach geograficznych Europy. Takie usytuowanie decyduje o kącie padania promieni słonecznych, długości dnia i nocy, a w rezultacie bilansie promieniowania słonecznego. Dla tego regionu charakterystyczna jest równoleżnikowa cyrkulacja mas powietrza. Dominuje wpływ powietrza polarno-morskiego z zachodu nad powietrzem polarno-kontynentalnym ze wschodu.

Na atrakcyjność walorów przyrodniczo-krajobrazowych składają się obok budowy geomorfologicznej, szata roślinna oraz zabytki kultury materialnej.

Wisła i Kamienna, wiodące swe wody w urokliwie ukształtowanych meandrach, podkreślają kolory krajobrazu Gminy Tarłów. Głównym nurtem Wisły wytyczony jest szlak żeglugowy.

Szata roślinna jest jednym z najważniejszych elementów przyrodniczych terenu oraz istotnym składnikiem krajobrazu. Jej zróżnicowana bujność i bogactwo botaniczne wynika z różnorodności gleb – od obfitych w wilgoć czarnych, żyznych torfowisk poprzez lessy i margle kredowe, po suche i jałowe piaski.

1.5. Zasoby kulturowe i zabytki

Na obszarze Gminy Tarłów są następujące zabytki, które warto zwiedzić:

- ***Kościół Rzymsko-katolicki p.w. „Św. Trójcy” w Tarlowie*** - Kościół tarłowski zbudowany jest z cegły i kamienia w stylu barokowym na planie krzyża. Stylistycznie nie jest on jednolity – jego architektura łączy elementy manierystyczne z barokowymi. Świątynia prezentuje pogranicze epok. Kościół Św. Trójcy, jak twierdzą znawcy jest prawdziwym arcydziełem na miarę europejską, dorównując poziomem artystycznym nawet kościołom Rzymu. Jest pierwszą w Polsce Świątynią, w fasadzie, której użyto wolnostojące kolumny. Tarłowski kościół ma bogatą dekorację ściany przedniej, oprócz kolumn występują dwie

wieże i arkada zamknięta wnąką z umieszczoną w niej rzeźbiarską – Trójcą Świętą. Fasada stała się jeszcze bardziej okazała, gdy na przełomie XVIII i XIX wieku wprowadzono do niej dwie monumentalne rzeźby: Św. Stanisława i Św. Wojciecha.

Rzymskokatolicki Kościół p.w. „Św. Trójcy” w Tarłowie

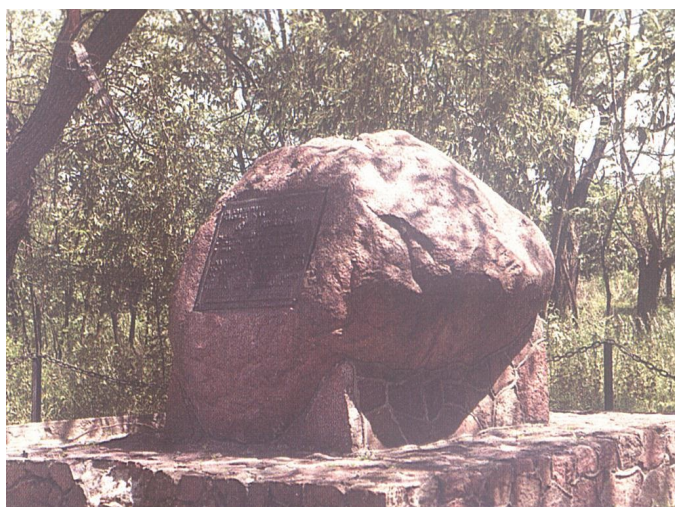
- ***Kościół polsko-narodowy w Tarłowie*** - parafia polsko-narodowa powstała w 1929 roku i istnieje do dziś. Jej wierni wybudowali w latach 1930-1932 własny kościół oraz założyli cmentarz. Opodal kościoła znajduje się kamień i krzyż upamiętniający żołnierzy węgierskich, którzy zginęli w czasie II wojny światowej.

- ***Ruiny Synagogi*** – na początku XVI wieku istniały w Tarłowie synagoga i kirkut. W Tarłowie, aż do ostatniej wojny mieszkało dużo Żydów, stanowili oni 64 % ogółu ludności Tarłowa. Mimo kilku pożarów żydowskich obiektów sakralnych, ludności żydowskiej udało się odbudować synagogę i ten budynek przetrwał do 1915 roku, kiedy to uległ ponownemu zniszczeniu na skutek działań wojennych. Dziś pozostały tylko ruiny przy ulicy Strażackiej, które i tak przyciągają turystów.

- **Obelisk w Wólce Tarłowskiej** - Pobyt Józefa Piłsudskiego w Wólce Tarłowskiej upamiętniono potężnym głazem, ustawionym na błoni przed domem, w którym kilka dni kwaterował Piłsudski. Uroczystość odsłonięcia tablicy stała się wielką manifestacją patriotyczną społeczeństwa powiatu opatowskiego. Wryty na cokole napis informuje: *„Poległym Legionistom Polskim na polach Tarłowa w walce o Niepodległość 30.VI. – 02.VII.1915 r. Rada Gminy w Tarłowie stawia tam tę pamiątkę z dobrowolnych ofiar. Dnia 02.07.1929 r.”*

- **Tablica przy drodze Tarłów- Sulejów** – ufundowana przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tarłowskiej oraz Społeczeństwo Gminy Tarłów w 100 rocznicę Zwycięskiej Bitwy I Brygady Legionów Józefa Piłsudskiego nad wojskami rosyjskimi – 12 lipca 2015 roku.

- **Skwerek Anny Stanisławskiej** – Pierwszej Polskiej Poetki poświęcony 12 lipca 2015r. przez Biskupa Diecezji Radomskiej Henryka Tomasika.

- **Dworek w Brzozowej** – dworek ten powstał w XVIII wieku, a całkowicie przebudowano go w drugiej połowie XIX wieku z pozostawieniem cech stylu klasycznego. Od najdawniejszych lat dworek znajdował się w posiadaniu Rodu Nowakowskich. W okresie międzywojennym majątek przeszedł w ręce rodziny Witkowskich.

- **Kościół pw. Św. Barbary w Słupi Nadbrzeżnej** – wybudowany z miejscowego kamienia w stylu późnego klasycyzmu urozmaicony niewielką wieżyczką i fasadą zachodnią, zakończonym trójkątnym szkieletem. Na uwagę zasługuje: kopia cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, późnobarokowy obraz Św. Barbary w ołtarzu bocznym, epitafia oraz cykl malarski „Droga Krzyżowa” z przełomu XVII i XVIII wieku. Słupia Nadbrzeżna to urokliwa miejscowość, malowniczo położona na wiślanej skarpie, o ciekawej historii i wielu walorach turystycznych. W okolicach Słupi są plany powstania *Parku Krajobrazowego Środkowej Wisły*. Projekt Parku obejmuje w granicach województwa świętokrzyskiego nadwiślańskie tereny od Sandomierza po północną granicę województwa. Projektowany Park obejmuje fragment jednego z najbardziej unikatowych obiektów przyrodniczych Polski, jak również Europy Środkowej – Rzekę Wisłę wraz z najbliższym otoczeniem. Dość spore osiedle *Domków Kempingowych* położone nad brzegiem Wisły umożliwia wypoczynek nie tylko w okresie letnim.

- **Ślady Gombrowicza** - niewielki Potoczek koło Tarłowa, to miejscowość w której bywał i tworzył swoje dzieła - autor „Ferdydurke”, „Ślubu”, „Trans-Atlantyku”, światowej sławy pisarz – **Witold Gombrowicz**. Gombrowiczowie wybudowali leśniczówkę w formie dworku, o typowej dla lat dwudziestych architekturze. Dworek – leśniczówka został następnie przejęty przez leśnictwo państwowe i był użytkowany przez kilkadziesiąt lat. W 1987 roku został rozebrany. Zabytki techniki o dużym znaczeniu dla tradycji i przemysłu gminy to zabudowania, w których wprowadzono działalność gospodarczą, wykorzystującą płody rolne. Zabudowania gorzelnii w Brzozowej, spichlerze w Brzozowej i Sulejowie stanowią o ciągłości tradycji architektonicznej. Ważnymi obiektami, tak ze względu na dzieje techniki, jak i formy architektoniczno-budowlane są spichlerze, sieczkarnie i studnie.

ROZDZIAŁ II

STREFA SPOŁECZNA I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

2.1. Stosunki ludnościowe i aktywność zawodowa ludności

Do analizy sytuacji demograficznej i jej przestrzennego zróżnicowania na terenie gminy Tarłów przyjęto wskaźniki: ogólnej liczby ludności, ilości urodzeń, ilości małżeństw, ilości zgonów, przyrostu naturalnego oraz migracji. Teren Gminy Tarłów zamieszkiwało wg danych na dzień 31.12.2014 roku 5649 osób, w tym 2871 kobiet i 2778 mężczyzn. Dla porównania w 2010 roku gminę zamieszkiwało 5282 osób, w tym 2710 kobiet i 2572 mężczyzn. Liczba ludności zmienia się, a liczby świadczą o zagrażającej starości demograficznej ludności Gminy Tarłów. Procesowi starzenia towarzyszy migracja ludności do miast oraz spadek liczby zawieranych małżeństw. W roku 2014 saldo migracji na pobyt stały wyniósł – 118 osób. W 2013 roku zawarto 53 małżeństwa, a w 2014 roku jedynie jedno więcej. Identyczne tendencje dotyczą porównań urodzeń i zgonów – w 2014 roku zanotowano na terenie gminy 36 urodzenia i aż 75 zgonów. Główną przyczyną zmian liczby ludności jest niska częstotliwość urodzeń w stosunku do rosnącego współczynnika umieralności.

Tabela 1. Liczba ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014.

Wyszczególnienie	LATA				
	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność ogółem	5633	5569	5519	5490	5444
Mężczyźni	2737	2715	2701	2690	2677
Kobiety	2896	2854	2818	2800	2767
Gęstość zaludnienia os/km ²	37	37	36	36	36
Kobiety na 100 mężczyzn	100	101	101	101	100

Tabela 2. Struktura wieku mieszkańców Gminy Tarłów.

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Grupa przedprodukcyjna	19,40	18,60	18,40	17,70	16,60
Grupa produkcyjna	58,50	59,80	60,10	60,90	61,50
Grupa poprodukcyjna	22,10	21,60	21,50	21,40	21,90

W strukturze wieku ludności Gminy Tarłów za najważniejsze należy uznać systematyczne zmniejszanie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w wyniku spadającej liczby urodzeń (w 2010 roku stanowiła ona 19,40 % ogółu mieszkańców Gminy Tarłów, w 2014 roku tylko 16,60 %), stosunkowo dużą liczbę ludności w wieku produkcyjnym – w 2014 roku 61,50 % ogółu ludności oraz stałe zwiększanie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 3. Liczba małżeństw, urodzeń i zgonów w Gminie Tarłów w latach 2010-2014.

Lata	Ilość urodzeń	Ilość małżeństw	Liczba zgonów
2010	57	76	102
2011	46	58	82
2012	44	60	72
2013	47	53	72
2014	36	54	75

Przyrost naturalny, będący różnicą między urodzeniami a zgonami, podlega w latach 2010-2014 licznym wahaniom.

Tabela 4. Przyrost naturalny ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	LATA				
	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe na 1000 mieszkańców	9,9	10,6	10,3	10,2	9,9
Zgony na 1000 mieszkańców	15,9	17,1	15,0	14,9	15,6
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	- 6,0	- 6,5	-4,9	- 4,7	-5,7

Przyrost naturalny przypadający na 1000 mieszkańców poziom najwyższy osiągnął w 2011 roku (-6,5) czyli w porównaniu z rokiem 2010 wzrósł o 0,5, a najniższy 2013 roku (-4,7), Analizując wahania przyrostu naturalnego na obszarze Gminy Tarłów w latach 2010-2014, zauważono stale utrzymujący ujemny przyrost naturalny.

Drugim obok przyrostu naturalnego, czynnikiem zmian demograficznych są migracje ludności.

Tabela 5. Migracja ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Lata	Zameldowania	Wymeldowania
2010	135	98
2011	102	86
2012	122	102
2013	126	86
2014	118	112

Głównym kierunkiem migracji były przepływy wieś- miasto. Z obszarów wiejskich odpływał nadmiar ludności by znaleźć ujście w miastach, gdzie rozwijały się nowe gałęzie przemysłu. Rozwijający się przemysł wchłaniał masy pracowników, co powodowało wzrost zatrudnienia w sektorze usług, w tym w administracji gospodarczej i państwowej.

Tabela 6. Stan zatrudnienia w Gminie Tarłów.

Stan zatrudnienia	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Rolnictwo	88,56	88,80	88,14	86,24	85,16
Przemysł i budownictwo	1,44	1,56	1,62	1,85	1,65
Usługi	10,00	9,64	10,24	11,91	13,19

Największa liczba mieszkańców Gminy Tarłów znajduje pracę w rolnictwie. Są to przeważnie własne gospodarstwa rolne o niewielkiej powierzchni. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 3,7 ha., zaś średnia gospodarstwa rolnego w Polsce wynosi 10,38 ha. (dane z 2012 roku). Rolnictwo charakteryzuje duże rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych oraz niska kondycja ekonomiczna.

Na obszarze gminy nie ma żadnych zakładów przemysłowych, które stwarzałyby nowe miejsca pracy dla mieszkańców. Zainteresowanie inwestorów zewnętrznych lokowaniem kapitału na obszarze gminy również jest bardzo słabe. Dlatego też bezrobocie w gminie Tarłów charakteryzuje wysoki poziom. Stopa bezrobocia w całym Powiecie Opatowskim stale się zmienia. W 2010 roku kształtowała się na poziomie 19,5 %. W roku 2011 wyniosła 21,6 % a w 2012 aż 21,6 % w 2013r. 21% a w 2014r. wyniosła 17,1%.

Tabela 7. Struktura bezrobocia w Gminie Tarłów.

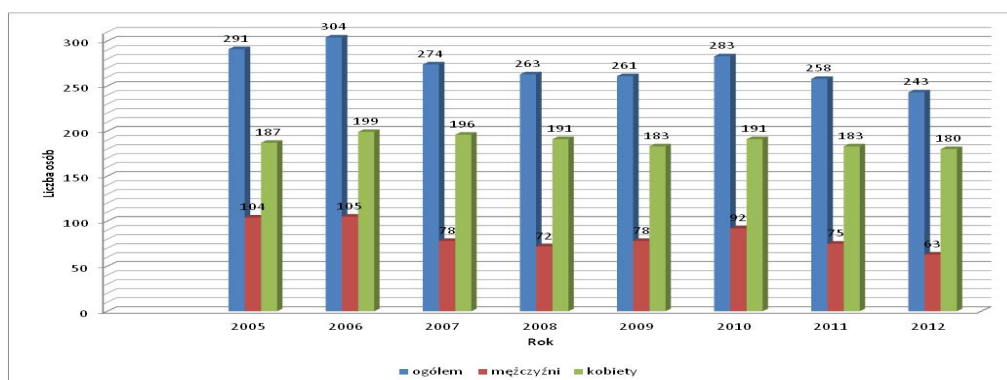
Bezrobotni w Gminie Tarłów	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Kobiety	202	248	253	264	231
Mężczyźni	229	240	309	306	267
Ogółem	431	488	562	570	498

Wysoka liczba bezrobotnych wynika z samej istoty wsi czyli: rozproszonego mieszkalnictwa, a co się z tym nierozdzielnie łączy, małej koncentracji popytu oraz słabego zagospodarowania infrastrukturalnego.

Mieszkańcy Gminy Tarłów mają dostęp do wielu instytucji prowadzących szkolenia zawodowe. Poza prężnie działającym Powiatowym Urzędem Pracy funkcjonuje szereg instytucji wpływających na kształt rynku pracy, spośród których na szczególną uwagę zasługuje Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego, Ośrodek Szkolenia Zawodowego w Opatowie, Zakład Doskonalenia Zawodowego w Opatowie oraz Ośrodek Promowania i Wspierania Przedsiębiorczości Rolnej w Sandomierzu. Instytucje te dysponują najszerszym wachlarzem działań skierowanych do osób bezrobotnych, rolników, przedsiębiorców oraz osób pracujących. Oferowane kursy oraz działania aktywizujące mają na celu nabycie

nowych kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Poprzez to ułatwiają podjęcie zatrudnienia i wykonywanie nowego zawodu. Mieszkańcy Gminy Tarłów mają również dostęp do bezpłatnych szkoleń zawodowych organizowanych przez stowarzyszenia działające na terenie powiatu opatowskiego, pozyskujące środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Dzięki dużej aktywności tych instytucji kilkadziesiąt osób z terenu Gminy Tarłów zdobyło nowe kwalifikacje w zakresie obsługi koparko-ładowarki, wózków widłowych, stacji LPG, kas fiskalnych, komputera, przewozu towarów niebezpiecznych w transporcie drogowym ADR i in.

Tabela 8. Zatrudnienie w Gminie Tarłów w latach 2005-2012.

W latach 2005 – 2012 wśród osób pracujących w Gminie Tarłów zanotowano tendencje spadkowe. Wyjątek stanowią lata 2006 i 2010, w których to w porównaniu z poprzednim rokiem odnotowano wzrost liczby zatrudnionych. W roku 2012 w porównaniu z rokiem 2005 liczba osób pracujących w Gminie Tarłów zmniejszyła się o 48 osób (ponad 16%). Od roku 2005 w gminie stale pogarsza się poziom zatrudnienia wśród mężczyzn. Na podstawie pozyskanych danych można stwierdzić, że w roku 2012 w liczba pracujących w gminie kobiet była prawie trzykrotnie wyższa niż mężczyzn.

Z przedstawionych danych statystycznych wynika, że wskazane jest podjęcie działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji mężczyzn na lokalnym rynku pracy.

W Gminie Tarłów od roku 2005 wzrosł udział osób w wieku produkcyjnym do ogółu liczby ludności, towarzyszy spadek udziałów ludzi w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym.

Tabela 9. Wykaz osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

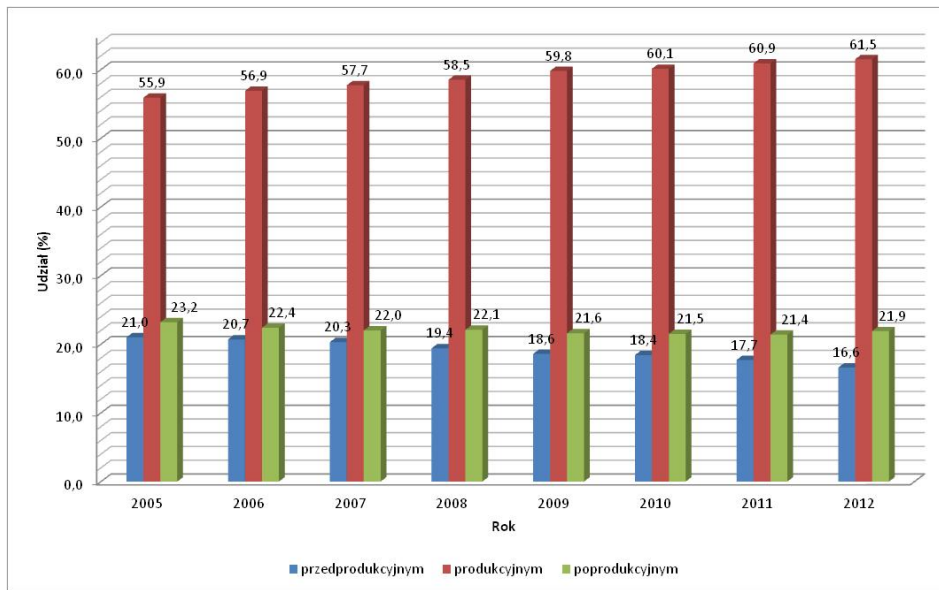
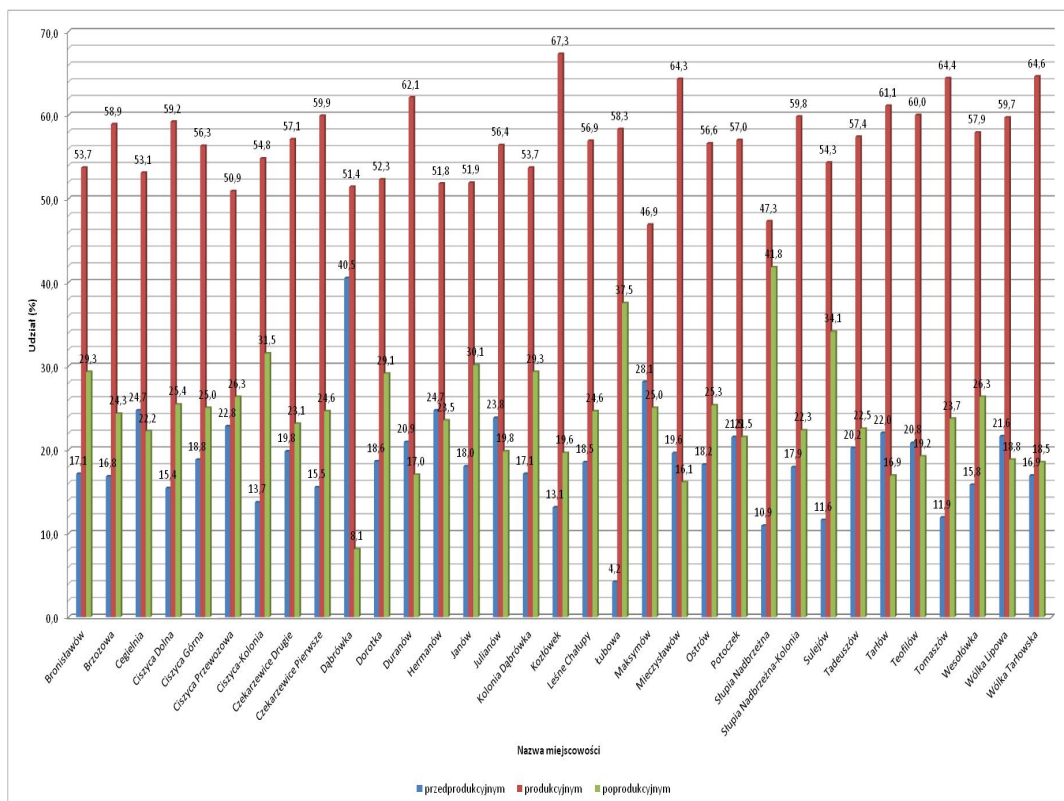

Tabela 10. Wykaz osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w miejscowościach należących do Gminy Tarłów.

Z analizy danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego przedstawionych na tabeli 10 i odnoszących się do miejscowości statystycznych wchodzących w skład Gminy Tarłów wynika, że w roku 2010:

1) udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zmienia się od 4,2% (Łubowa) do 40,5% (Dąbrówka);

2) najniższy wskaźnik w grupie osób w wieku produkcyjnym zanotowano w Maksymowie (46,9%) a najwyższy w KozłóWKu (67,3%);

3) w stosunku do liczby mieszkańców najmniejszy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano w Dąbrówce (8,1%) a najwyższy w Słupi Nadbrzeżnej (41,8%);

4) ponadto w 22 miejscowościach udziały osób w wieku poprodukcyjnym są wyższe niż przedprodukcyjnym, czyli więcej w nich jest osób starszych, będących na emeryturze. Szczególnie trudna sytuacja jest w: Słupi Nadbrzeżnej (ponad 4 mieszkańców z 10 jest emerytem), Łubowie (prawie 4), Sulejowie (ponad 3), Ciszycy Kolonii (3), Janowie (3), Kolonii Dąbrówce, Dorotce; w 9 miejscowościach statystycznych odsetek osób w wieku przedprodukcyjnych jest wyższy niż poprodukcyjnych.

Tabela 11. Bezrobocie w latach 2005-2012 wg Powiatowego Urzędu Pracy w Opatowie.

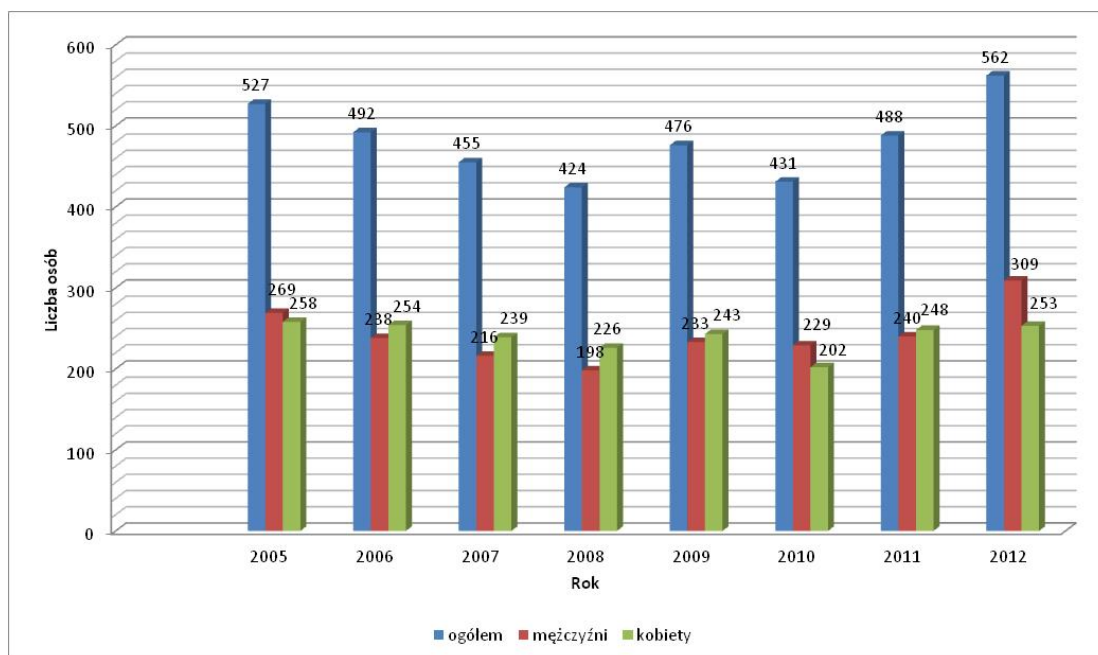
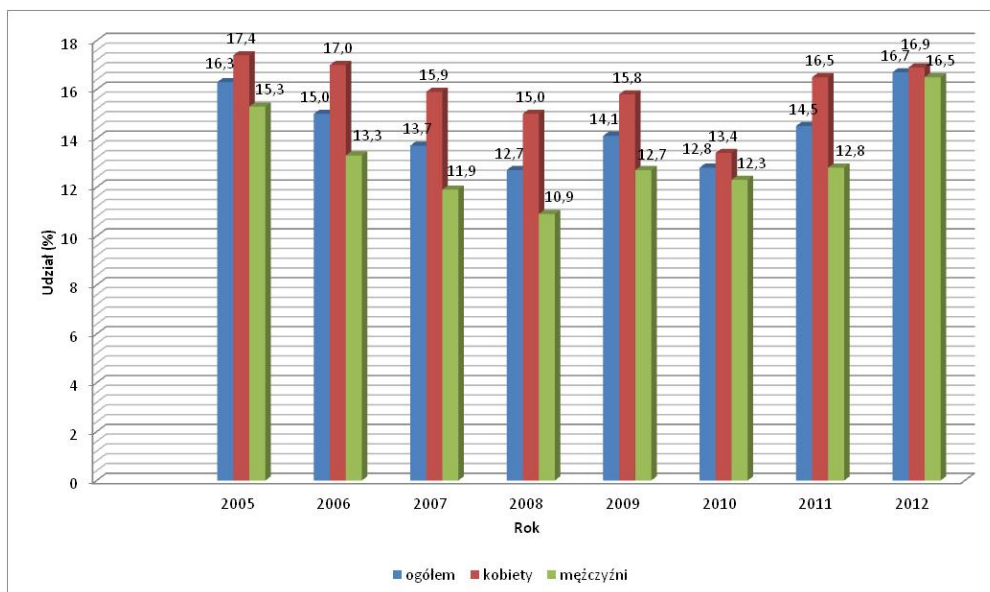

Tabela 12. Bezrobocie w Gminie Tarłów w latach 2005-2012.

Wśród osób bezrobotnych w Gminie Tarłów szczególnie niepokojący jest udział osób bez prawa do zasiłku – 532 osoby, co stanowi ponad 93% ogółu zarejestrowany bezrobotnych) oraz zjawisko długotrwałego bezrobocia (ponad 67% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych).

2.2. Edukacja

Wyposażenie Gminy Tarłów w urządzenia infrastruktury społecznej obejmuje w zasadzie pełny ich zakres i zaspokaja bieżące potrzeby gminy.

Edukacja jest podstawą każdego społeczeństwa. Jest jednym z najważniejszych zadań samorządu. Jest również istotnym czynnikiem, który wpływa na dobrostan społeczny. Nie można mówić o nowoczesnym społeczeństwie, o społeczeństwie równych szans bez edukacji na wysokim poziomie. Edukacja, dostęp do szkolnictwa jest bardzo istotny z punktu oceny poziomu życia. Daje też możliwości i perspektywy na rozwój. Poprzez aktywne animowanie wiedzy i zachowań prospołecznych, edukacja tworzy spójny system wartości i norm oddziałujący na tkankę społeczną. Ważną funkcją edukacji jest również budowa tożsamości społecznej, wpływ na nią i poprzez to kreowanie postaw i wartości, szczególnie u młodego pokolenia.

Na obszarze Gminy Tarłów znajduje się 4 szkoły podstawowe, kształcące dzieci w wieku od 6 do 13 lat. Kolejnym stopniem edukacyjnym są trzy gimnazja, jeden zespół szkół ogólnokształcących oraz specjalne: Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy w Sulejowie. Przy gminie działa również Przedszkole Publiczne. W tendencji kilkuletniej następuje spadek uczęszczających do szkół na terenie gminy. Spowodowane jest to z całą pewnością niżem demograficznym. Edukacja na terenie Gminy prowadzona jest zgodnie z wytycznymi

Ministerstwa Edukacji Narodowej. Wszelkie zmiany programu konsultowane są z rodzicami oraz nauczycielami. Szkoły na terenie gminy są placówkami otwartymi dla wszystkich. Starają się pełnić również rolę placówek kultury.

Oprócz Gminnych placówek, szkoły są prowadzone przez stowarzyszenia. Część kosztów ich utrzymania zapewnia Urząd Gminy poprzez dotacje na naukę. Jak już wcześniej wspomniano na terenie Gminy Tarłów szkoły są prowadzone przez trzy organizacje pozarządowe.

1. "Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych Ciszycy Górnej i okolic".
2. "Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły w Julianowie".
3. „Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Duranów”

Młodzież uczęszczająca do szkół zlokalizowanych na terenie Gminy Tarłów ma możliwość korzystania z Gminnej Biblioteki Publicznej oraz z czytelní. Natomiast z obiektów sportowych w gminie znajduje się boisko piłkarskie przy dawnej Szkole Podstawowej w Brzozowej, a także pełno wymiarowe boisko sportowe w Wólce Tarłowskiej, gdzie odbywają się międzyszkolne i międzygminne zawody. Ponadto na terenie Wólki Tarłowskiej znajduje się boisko treningowe wraz z szatniami i łazienkami.

2.3. Warunki mieszkaniowe

Podstawową bazę mieszkaniową gminy stanowią indywidualne budynki mieszkalne związane z siedliskami gospodarstw rolnych. Jedynie w Tarłowie budownictwo, szczególnie wokół ulicy Rynek, ma charakter typowy dla zabudowy małomiasteczkowej o zwiększonej intensywności. W 1999 roku Gmina Tarłów dla zaspokojenia zwiększających się potrzeb mieszkaniowych wyznaczyła w północnej części Tarłowa, a dokładniej na przedłużeniu ulicy Czekarzewskiej teren dla budownictwa jednorodzinne go o powierzchni ca 8.00 ha (obecnie teren Osiedla Leśnego). Natomiast w rejonie wsi Sulejów, Dorotka, Słupia Nadbrzeźna, położonych na niezwykle malowniczych terenach Skarpy Wiślanej prócz budownictwa zagrodowego dopuszcza się możliwość realizacji mieszkalnictwa rekreacyjnego.

Bardzo ważnym elementem, poziomu jakości życia mieszkańców jest zadowolenie z sytuacji mieszkaniowej obywateli. Własne mieszkanie, jest symbolem bezpieczeństwa. W nim spędzamy najwięcej czasu i wychowujemy dzieci. W sytuacji mieszkaniowej najbardziej są widoczne realne potrzeby mieszkańców Gminy Tarłów. Właśnie ta bezpieczna przystań, enklawa, powinna być stale monitorowana, wspomagana przez władze i dostosowywana do standardów współczesności.

Gminę Tarłów (powiat opatowski, województwo świętokrzyskie) zamieszkiwało według danych GUS (na dzień 31.12.2014 r.) 5444 osób.

Zabudowa gminna jest zdominowana przez budownictwo jednorodzinne, w wielu sołectwach osadnictwo jest bardzo rozproszone. Zabudowa rozwija się w sposób niezbyt regulowany i harmonijny. Jest za to przyjęte Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarłów.

Według deklaracji śmieciowych na lipiec 2015 zarejestrowano 1259 gospodarstw domowych jednorodzinnych. Na terenie całej gminy znajduje się łącznie 9 nieruchomości wielorodzinnych, których lokale stanowią własność prywatną (blok w miejscowości Brzozowa, „Dom nauczyciela” w Tarłowie przy ul. Sandomierskiej – 5 bloków oraz 3 bloki w Potoczku). Łącznie zamieszkuje w nich około 55 rodzin (2015). Nie ma wspólnot mieszkaniowych.

Według danych z GUS oraz Urzędu Gminy w Tarłowie na dzień 31 grudnia 2014 r. zasoby mieszkaniowe w Gminie Tarłów wynosiły 2086 mieszkań, tj. 11,3% ogółu mieszkań w powiecie opatowskim. Mieszkania zamieszkałe stanowiły około 90% ogółu mieszkań znajdujących się w gminie. Ich powierzchnia użytkowa wyniosła łącznie w 2014 r. 151 927 m² (co daje średnio na 1 mieszkańca 27,7 m² powierzchni użytkowej).

Z kolei – według informacji z UG – na terenie gminy może być zlokalizowanych nawet około 100 pustostanów.

W tarłowskich mieszkaniach, mieszkańcy mieli do dyspozycji łącznie 6972 izb. Na jedno mieszkanie w 2014 roku przypadało średnio 2,65 osoby (w powiecie 3,02 osoby), a na jedną izbę – 0,81 osoby (powiat – 0,85).

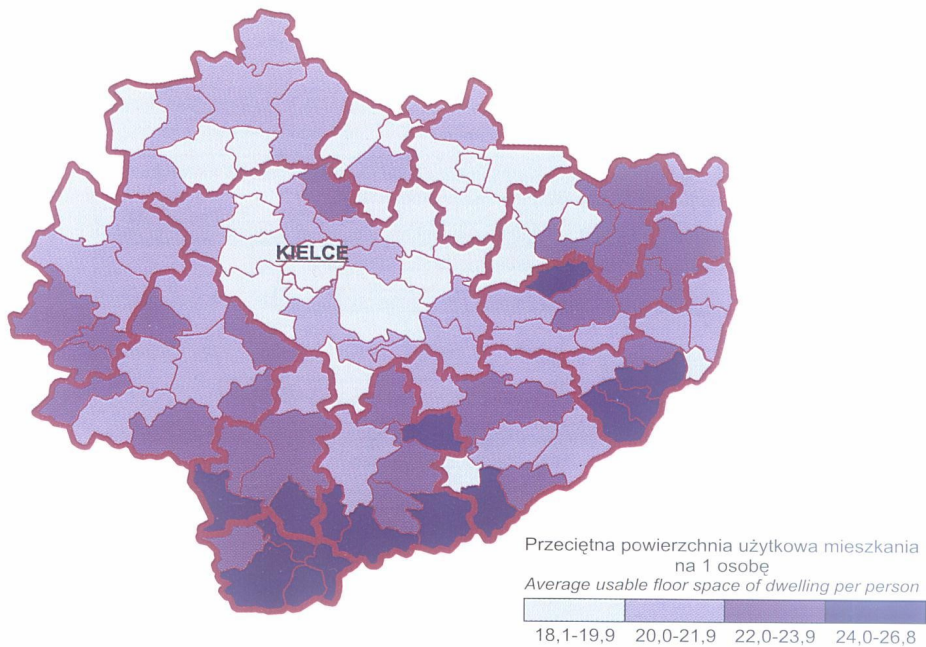
Liczba mieszkań zamieszkałych zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego o mniej niż 1%. Nie świadczy to zatem o dynamicznym rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Gminie. Przedmiotem większości transakcji kupna sprzedaży nieruchomości były w 2013 i 2014 roku nieruchomości nabywane na cele publiczne oraz niezabudowane grunty rolne. Działki tzw. budowlane stanowiły ok. 1% ogółu transakcji.

Celem gminy powinna być większa liczba inwestycji realizowana jest na obszarach wiejskich, zarówno przez dotychczasowych mieszkańców jak również osoby napływowe. Jednym ze sposobów kształtowania rozwoju mieszkalnictwa na obszarze do tego predysponowanym (w sąsiedztwie już istniejących mediów) jest przygotowanie odpowiednich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tym samym zostaną stworzone odpowiednie zachęty w zakresie szybkiej ścieżki realizacji inwestycji.

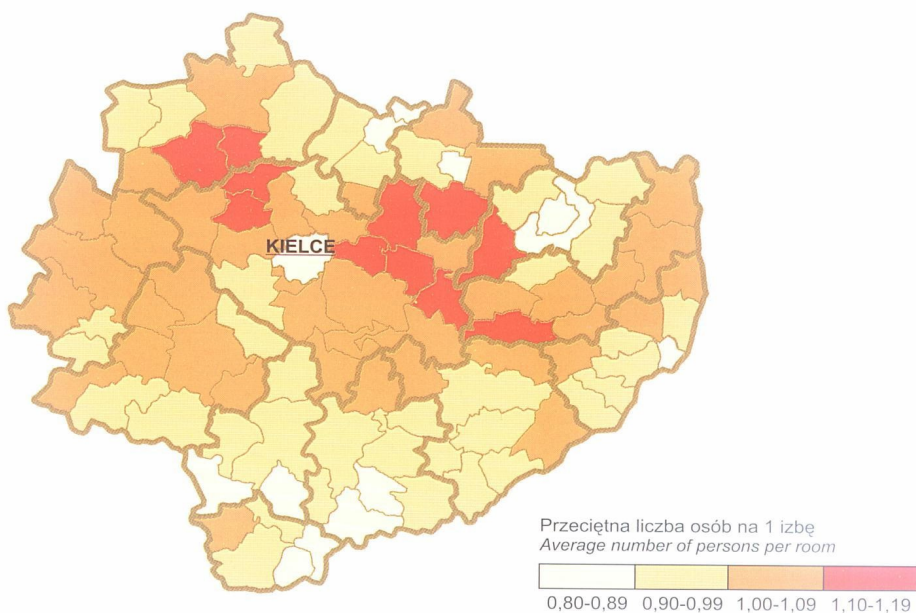
W gminie Tarłów nie występuje mieszkaniowy zasób gminy. Na dzień 31 grudnia 2014 r. na terenie gminy nie było mieszkań socjalnych, według informacji z Ośrodka Pomocy Społecznej nie było również zgłoszeń od podmiotów wyrażających chęć skorzystania z tego typu mieszkań. Nie wypłacono żadnego dodatku mieszkaniowego. W przypadku struktury inwestycyjnej w Gminie Tarłów jednoznacznie można stwierdzić, iż do najbardziej rozwiniętych inwestycyjnie obszarów należy Tarłów. Mieszczą się tu podstawowe usługi publiczne dla mieszkańców gminy (Urząd Gminy, poczta, bank, ośrodek zdrowia, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Ośrodek Pomocy Społecznej, punkty handlowo-usługowe). Niektóre pozostałe tereny, oprócz zabudowy mieszkaniowej, posiadają również funkcje usługowe, jednakże większość spraw mieszkańcy załatwiają zahaczając o Tarłów. Minimalne stawki czynszu najmu lub dzierżawy lokali użytkowych, mieszkalnych i gruntu określa uchwała Rady Gminy w Tarłowie nr XXIX/182/12 z 28 listopada 2012 roku. Nie jest znany oficjalny odsetek mieszkańców żyjących bez standardowych wygód w gminie. Według środowisk opiniotwórczych (Radni Powiatowi, Wójt, sołtysi) może być to od 10 do 20% domostw. Standard mieszkań w gminie określany według wyposażenia w instalacje wodociągowe i centralne ogrzewanie plasuje je na dość wysokim poziomie. Wszystkie miejscowości na terenie Gminy Tarłów (z wyjątkiem Zemborzyna Kościelnego) wyposażone są w wodociągi i prawie wszystkie lokale mieszkalne podłączone są do wodociągu (99,8%). Według informacji z Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tarłowie problem ten zostanie rozwiązany, gdyż zostaną utworzone brakujące przyłącza. W porównaniu z 2012 rokiem nastąpił w tym zakresie wyraźny skok (64,9%), spowodowany oddaniem do użytku nowych instalacji wodociągowych, m. in. zakończenia dwóch poniżej wymienionych projektów:

- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Czekarzewice Pierwsze i Czekarzewice Drugie o wartości całkowitej projektu 6 382 952,77 zł i wsparciu unijnym kwotą 2 910 626,46 zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości: Ciszycza Kolonia, Ciszycza Górna, Ciszycza Dolna, Ciszycza Przewozowa, Ostrów, Leśne Chałupy, Dorotka o wartości 12 790 491, 52 zł (dofinansowanie 5 167 358, 57 zł.).

PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKANIA NA 1 OSOBE
AVERAGE USABLE FLOOR SPACE OF DWELLING PER PERSON

PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB NA 1 IZBĘ
AVERAGE NUMBER OF PERSONS PER ROOM

Mapa 3. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę
Mapa 4. Przeciętna liczba osób na 1 izbę

2.4. Budynki użyteczności publicznej

Na terenie Gminy Tarłów znajdują się następujące budynki użyteczności publicznej posiadające bariery architektoniczne w postaci schodów bez podjazdów i windy:

- Bank Spółdzielczy,
- Apteka w Tarłowie, ul. Czekarzewska ,
- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
- Gabinet stomatologiczny,
- Szkoła w Tarłowie,
- Szkoła w Ciszycy,
- Szkoła w Duranowie,
- Szkoła w Julianowie,
- Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Sulejowie,
- Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza w Tarłowie.

Budynki użyteczności publicznej pozbawione barier architektonicznych - posiadające podjazdy lub windy:

- Urząd Gminy,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Środowiskowy Dom Samopomocy,
- Biblioteka,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Tarłowie,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wólce Lipowej,
- Punkt Apteczny w Wólce Lipowej,
- Apteka w Tarłowie przy Ośrodku Zdrowia ,
- Urząd Pocztowy.

Jak widać z wykazu 10 budynków użyteczności publicznej posiada bariery architektoniczne utrudniające dostęp osobom z dysfunkcjami ruchu i także 10 budynków ma zlikwidowane bariery architektoniczne.

Osobno należy rozpatrzyć sytuację dostępności kościołów. Znajdujące się na terenie gminy kościoły nie posiadają podjazdów ani wind, jednak dostęp do nich nie jest zbyt utrudniony bo najczęściej posiadają tylko jeden schodek lub próg który bez większego problemu może pokonać osoba poruszająca się o kulach, z pomocą chodzika lub na wózku inwalidzkim.

Na terenie Gminy Tarłów funkcjonują dwie placówki dla osób niepełnosprawnych.

W Tarłowie znajduje się Środowiskowy Dom Samopomocy przeznaczony dla 20 osób dorosłych niepełnosprawnych.

Podopieczni ŚDS uczestniczą w zajęciach od godziny 7.30 do 15.30. W czasie zajęć uczą się niezbędnych czynności do prowadzenia gospodarstwa domowego, a także ról społecznych które pozwolą im na prawidłowe i samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Drugą placówką jest Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Sulejowie, do którego uczęszczają dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną. Obecnie pod opieką ośrodka znajduje się 45 uczniów. W ramach ośrodka funkcjonuje szkoła podstawowa, gimnazjum oraz szkoła przysposabiająca do pracy. Uczniowie mogą dojeżdżać na zajęcia lub skorzystać z internatu. Na terenie gminy nie działają żadne świetlice środowiskowe. Jediną świetlicą przeznaczoną dla dzieci jest świetlica szkolna w Zespole Szkół w Tarłowie, czynna w godzinach 7.30 – 15.30, w której dzieci spędzają czas w oczekiwaniu na autobus szkolny, odrabiają lekcje lub korzystają z gier stolikowych. W świetlicy organizowane są także zajęcia wyrównawcze dla dzieci z trudnościami w nauce. Ze świetlicy korzysta kilkudziesięciu uczniów dziennie. Na terenie gminy jest kilka remiz strażackich, z których korzystają przede wszystkim członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych i Koła Gospodyń Wiejskich, jednak nie odbywają się w nich żadne zorganizowane zajęcia dla dzieci czy młodzieży.

2.5. Kultura, sport

Kultura jest jednym z najważniejszych obszarów bytności człowieka. Bez kultury człowiek staje się zagubiony. Dlatego też w każdej społeczności, tym bardziej społeczności lokalnej staje się jasne iż kultura jest swoistym spoiwem. Buduje tożsamość, pomaga tworzyć świadomość danej społeczności. Kultura jest również bardzo ważnym „wentylem bezpieczeństwa”. Właśnie ona pozwala regulować napięcia społeczne. Dlatego też niezmiernie istotna staje się troska o kulturę. W społecznościach lokalnych takich jak gmina jest to jeszcze wyraźniej widoczne. Kultura jest również jednym z naturalnych tematów jakimi powinny zajmować się Organizacje Pozarządowe. Właśnie temat kultury jest zazwyczaj zaniebawiany przez administrację publiczną. Jest to duże wyzwanie i pole do popisu dla organizacji pozarządowych.

Głównymi animatorami życia kulturalnego w Gminie Tarłów jest Wójt Gminy, Biblioteka Publiczna, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe

Na terenie gminy nie działa żaden profesjonalny ani amatorski teatr, najbliższa tego typu placówka kulturalna znajduje się w Kielcach (odległość 100km). Najbliższe funkcjonujące kino działa w Ostrowcu Świętokrzyskim (odległość 36km), w okolicy Gminy Tarłów funkcjonuje kino 5D znajdujące się w Bałtowskim Kompleksie Turystycznym (oddalonym o 16km) prezentujące jedynie krótkie filmy edukacyjne. Dużą atrakcją dla mieszkańców Gminy Tarłów jest położona w oddalonym o 15km Ożarowie Kryta Pływalnia Neptun. Obiekt oferuje mieszkańcom całoroczną możliwość pływania rekreacyjnego, daje szansę na aktywną formę spędzania wolnego czasu dla całych rodzin. Gmina Tarłów jest organizatorem częstych wyjazdów dzieci i młodzieży szkolnej na wyżej wspomniany obiekt.

Na terenie Gminy Tarłów działa „Dom Kultury” . Jest on miejscem spotkań kół gospodyń wiejskich, kapel ludowych, imprez okolicznościowych oraz różnego rodzaju kursów.

Wójt był organizatorem wielu imprez kulturalnych: jasełka, tłusty czwartek, korowód palm wielkanocnych, wigilia, „wielkanocne jajeczko”, jubileuszu z okazji pięćdziesięciolecia zawarcia związku małżeńskiego, pikniki rodzinne, zjazdy rowerzystów.

Miały miejsce Pikniki Rodzinne z Okazji Dnia Dziecka, Festiwal Sportu Szkolnego, Piknik Rodzinny , Piknik Gorących Serc, Przegląd Zespołów Disco Polo. W 2013r. Gmina Tarłów realizowała projekt „POLAK, WĘGIER DWA BRATANKI” oparty na dwustronnym partnerstwie młodzieży z Polski i Węgier. Projekt był realizowany w ramach środków z Programu Młodzież w Działaniu, działanie 1. Wymiany młodzieży i polegał na realizacji wymiany z miast partnerskich Tarłów i Jaszarokszallas na Węgrzech. W ramach projektu realizowano program edukacji poza formalnej polegającej na realizacji szkoleń, wykładów, prelekcji na temat patriotyzmu wczoraj i dziś w Polsce i na Węgrzech oraz kultywowaniu tradycji. W 2015 r. realizowano kolejny projekt z zakresu wymiany młodzieży z Programu Erasmus +.

Wdrożono Program Powszechnej Nauki Pływania "Umiem Pływać" brało w nim udział 15 uczniów z klas trzecich szkół podstawowych, gmina organizuje również Piknik Rodzinny, Przegląd Zespołów Disco Polo, Ogólnopolski Pokaz Koni.

Ponadto Urząd Gminy w Tarłowie jest organizatorem corocznego Turnieju Wiedzy Pożarniczej "Młodzież Zapobiega Pożarom". Urząd Gminy Tarłów organizuje wymiany młodzieży gminnej z partnerskim miastem węgierskim Jaszarokszallas. Wymiana jest realizowana na podstawie umowy partnerskiej z 2005 r. W ramach wcześniej wspomnianej umowy realizowane są wymiany młodzieżowe, wspólne inicjatywy kulturalne, społeczne np. pikniki, imprezy, spotkania okolicznościowe itp.

Na chwilę obecną w Gminie Tarłów jest jedenaście remiz strażackich (Ciszycza Dolna, Ciszycza Górna, Julianów, Cegielnia, Tarłów, Hermanów, Słupia Nadbrzeżna, Brzozowa, Dorotka, Czekarzewice, Sulejów). Większość z nich jest wykorzystywana do organizacji dyskotek, imprez okolicznościowych, jak również służą kołom gospodyń wiejskich. Część budynków wymaga remontów i doinwestowania.

W kolejnej perspektywie finansowej planuje się budowę nowych remiz, które będą pełnić rolę ośrodków kulturalnych dla mieszkańców sołectw oraz remonty i wyposażenia kolejnych świetlic wiejskich. W gminie jest jedna świetlica szkolna działająca w Zespole Szkół w Tarłowie służąca uczniom w godzinach od godz. 7⁰⁰ do godz. 15⁰⁰. Świetlica działa w zakresie opiekuńczo-wychowawczym, ma na celu: opiekę nad dziećmi w czasie wolnym od zajęć edukacyjnych, opiekę nad uczniami dojeżdżającymi, pomoc w odrabianiu, pomoc w organizacji szkolnych wydarzeń szkolnych (m.in. apele, jasełka, gazetki szkolne).

W Gminie Tarłów znajduje się jedna Gminna Biblioteka Publiczna. Jej aktywność wykracza poza tradycyjnie pojmowane funkcje tego rodzaju instytucji. Biblioteka działa aktywnie jako animator kultury, jest organizatorem między innymi: w 2013r., 2014r., 2015r. ferii w Bibliotece oraz zajęć literacko plastycznych.

Na terenie Gminy Tarłów działają koła gospodyń wiejskich. Są one organizatorami wielu wydarzeń okolicznościowych takich jak: Spotkanie Wigilijne w Klubie Aktywnych Kobiet w Brzozowej, Spotkania Wielkanocne, dożynki i inne spotkania towarzysko-kulturalne.

Poza kołami gospodyń na terenie gminy działają zespoły śpiewacze i kapele ludowe. Koła gospodyń jak i kapele regionalne są nieodłącznym elementem wydarzeń kulturalnych mających miejsce na terenie Gminy Tarłów, ponadto szerzą kulturę i tradycje regionalne.

Na terenie Gminy Tarłów działa Środowiskowy Dom Samopomocy obejmuje on opieką podopiecznych w wieku powyżej 18lat, zapewnia on opiekę codziennie od 7³⁰ do 15³⁰. W jego ramach organizowane są: wycieczki, kiermasze prac uczestników zajęć organizowanych w ramach działalności ośrodka. Dom Samopomocy jest bardzo dobrze wyposażony i zapewnia swoim podopiecznym odpowiednie warunki.

Jako instytucje kulturalną można potraktować działający w Gminie Tarłów Klub Seniora zrzeszający osoby w wieku emerytalnym, jego członkowie uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych, jak i biorą udział w wielu kursach (np. Kurs obsługi komputera). Wymieniając instytucje kulturalne działające na terenie gminy Tarłów nie sposób nie wspomnieć o Plutonie 2 Tarłów, wchodzący w skład Jednostki Strzeleckiej 2041 w Opatowie. Jest instytucją zrzeszającą około 20 osób, głównie młodzież szkolną z terenu gminy. Członkowie Plutonu brali udział w takich wydarzeniach jak Marsz Szlakiem I Kompanii

Kadrowej, Marsz Szlakiem Legionów, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, a także tuż po katastrofie smoleńskiej jako wolontariusze służyli pomocą przed pałacem prezydenckim w Warszawie. Jest nieocenionym stowarzyszeniem szerzącym wartości patriotyczne i przybliżającym historię regionu świętokrzyskiego. Organizuje obozy, prezentacje broni, rajdy piesze, wystawia warte przy uroczystościach kościelnych i państwowych, organizuje ogniska i inne imprezy integracyjne.

Kolejną organizacją działającą w sferze kultury jest Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tarłowskiej, które w swoich działaniach promuje region gminy i jej bogatą historię. Członkowie towarzystwa uczestniczą w wielu kulturalnych i okolicznościowych wydarzeniach odbywających się na terenie Gminy Tarłów.

Klub Sportowy Tarłów jest jedną z najpopularniejszych wśród młodzieży gminy instytucją kulturalną. Liczba zarejestrowanych zawodników w sezonie 2013-2014 liczyła 60. W klubie działają trzy drużyny piłkarskie Seniorzy (od 18lat) Juniorzy (do 18 lat) Młodzik Starszy (do 13lat). Drużyny piłkarskie KS Tarłów biorą udział w rozgrywkach klubowych, których organizatorem jest Polski Związek Piłki Nożnej. Rozgrywki cieszą się zainteresowaniem wśród mieszkańców Tarłowa. Jedynym problemem jest słaba infrastruktura sportowa. Boisko jest o niskim standardzie (kiepski stan murawy), brak boiska treningowego oraz stałego oświetlenia. Brakuje miejsc siedzących dla oglądającej mecze publiczności. Klub nieustannie boryka się z problemami finansowymi przez co ma problemy z zatrudnieniem trenerów oraz zapewnieniem odpowiedniego standardu treningów. Ma trudności z pozyskaniem sponsorów, co jest spowodowane brakiem większych zakładów przemysłowych na terenie Gminy Tarłów i jej rolniczym charakterem. Obecnie klub jest w trakcie pozyskiwania środków na poprawę zaplecza i niezbędnej infrastruktury sportowej.

Klub Rowerzystów działający od 2011 roku i zrzeszający 30 pasjonatów wycieczek rowerowych. Klub promuje aktywne spędzanie wolnego czasu, organizując szereg wycieczek krajoznawczych. W okresie zimowym członkowie klubu uprawiają nording walking, co gwarantuje im aktywność przez cały rok.

Podsumowując należy stwierdzić, że działania podejmowane przez animatorów kultury jak też inne osoby zaangażowane w działania kulturowo- społeczne są znaczące.

Pomimo niskich zasobów finansowych, którymi dysponują starają się z wielkim zaangażowaniem, kosztem czasu własnego, krzewić kulturę w regionie, dbać o rozwój kulturalny mieszkańców gminy.

2.6. Zdrowie publiczne

Analizę wskaźników obiektywnych rozpoczniemy od przedstawienia wielkości, dotyczących długości życia mieszkańców Gminy Tarłów, z podziałem na kobiety i mężczyzn w porównaniu do średniej krajowej. Średnia długość życia Polaków od 1990 roku wydłużyła się o 6, 5 roku w przypadku mężczyzn i 5, 8 roku w przypadku kobiet. W Gminie Tarłów średnia długość życia w 2014 roku wynosiła wśród kobiet 75 lat, zaś wśród mężczyzn 62 lata.

W Gminie Tarłów jest 248 osób niepełnosprawnych z różnym stopniem niepełnosprawności. Wśród tej liczby przeważa liczba kobiet i wynosi 153 osoby, natomiast wśród mężczyzn 95 osób. Część z tych osób korzysta ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Tarłowie. Miejsce to nie posiada barier architektonicznych. Są zrobione podjazdy dla osób niepełnosprawnych oraz windy. Zajęcia odbywają się codziennie od poniedziałku do piątku. Organizowane są również różnego rodzaju zabawy okolicznościowe, występy, wyjazdy oraz inne atrakcje.

Na terenie Gminy Tarłów jest również Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy w Sulejowie. Dysponuje on wolnymi miejscami dla dzieci i młodzieży upośledzonych w stopniu umiarkowanym i znacznym. W ramach Ośrodka funkcjonują szkoła podstawowa, gimnazjum, ponadgimnazjalna szkoła przysposabiająca do pracy w zawodzie „pracownik gospodarstwa domowego”, internat. Ośrodek posiada salę gimnastyczną, salę rehabilitacyjną, dostęp do komputera dla wychowanków, pracownicy wyjeżdżający z dziećmi na zajęcia na basenie, organizują turnusy rehabilitacyjne raz do roku w nadmorskim ośrodku rehabilitacyjnym. Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Sulejowie posiada jednak bariery architektoniczne. Do internatu nie ma podjazdów dla wózków inwalidzkich ani wind.

Ośrodki zdrowia to miejsca pierwszego kontaktu. Lekarz rodzinny trudni się, bowiem pierwszym wywiadem kondycji pacjenta, i decyduje o jego dalszym leczeniu. Opiekę zdrowotną mieszkańcom Gminy Tarłów zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Tarłowie oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wólce Lipowej. W obu ośrodkach zdrowia są podjazdy dla osób niepełnosprawnych w związku, z czym dostęp do lekarza rodzinnego nie jest utrudniony dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Na terenie Gminy Tarłów nie ma prywatnych przychodni specjalistycznych poza gabinetem stomatologicznym, który znajduje się w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Tarłowie. Gabinet ten świadczy usługi stomatologiczne w ramach kontraktu z NFZ oraz ramach prywatnych wizyt.

W roku 2012 na jeden ośrodek zdrowia w Gminie Tarłów przypadało około 2800 osób. W kolejnych latach liczba ludności na 1 ośrodek zdrowia malała. W chwili obecnej do ośrodka zdrowia w Tarłowie jest zapisanych 2719 osób. Wśród tej liczby pacjentów jest 1443 kobiet i 1276 mężczyzn. Jak widać wśród osób zapisanych jest o 167 więcej kobiet niż mężczyzn. Bardzo podobnie sytuacja wygląda w ośrodku zdrowia na Wólce Lipowej. W tym ośrodku jest zapisanych 2614 osób. W tym ośrodku podobnie jak w ośrodku zdrowia w Tarłowie liczba kobiet przewyższa liczbę mężczyzn i wynosi 1362 osoby. Liczba zapisanych zaś mężczyzn jest o 110 osób niższa i wynosi 1252 osoby.

Na terenie Gminy Tarłów znajdują się 3 apteki. Jednak żadna z nich nie pełni dyżurów w niedzielę i święta. Nie ma też dyżurów nocnych. Do dwóch aptek znajdujących się na terenie Gminy Tarłów są podjazdy dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a do jednej takiego podjazdu nie ma w związku, z czym osoby niepełnosprawne nie mają możliwości korzystania z niej. Podjazdy są wybudowane przy punkcie aptecznym na Wólce Lipowej oraz aptece przy Ośrodku Zdrowia w Tarłowie.

W Ośrodku Zdrowia w Tarłowie zatrudnionych jest 4 lekarzy pierwszego kontaktu. Kierownik ośrodka, jest odpowiedzialny za prawidłowe funkcjonowanie przychodni. Dyżuruje codziennie od poniedziałku do piątku, zaś pozostali 3 lekarze dyżurują w różne dni tygodnia. Jest również możliwość ustalania wizyt domowych dla pacjentów, którym dotarcie do ośrodka zdrowia, np. ze względu na niepełnosprawność sprawia problem. W tym ośrodku zdrowia są również 3 pielęgniarki oraz 1 rehabilitant świadczący usługi w ramach kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia. W Ośrodku Zdrowia w Wólce Lipowej jest zatrudniony 1 lekarz i 3 pielęgniarki.

Kilka razy w ciągu roku prowadzone są bezpłatne badania specjalistyczne m. in. badania mammograficzne, cytologiczne, badania słuchu, komputerowe badania wzroku.

ROZDZIAŁ III

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

3.1. Drogi.

Gmina Tarłów położona jest poza bezpośrednim zasięgiem głównych krajowych i międzyregionalnych korytarzy transportowych z których najbliższej położone przebiegają w gminach sąsiednich, a dotyczą korytarza transportowego opartego o drogę krajową relacji Kielce - Lublin i korytarza opartego o drogę relacji Ożarów- Końskie - Łódź przebiegająca wzdłuż zurbanizowanego obszaru Aglomeracji Staropolskiej oraz linię kolejową Łódź - Sandomierz - Rzeszów. Najbliższymi węzłami komunikacyjnym i są węzły regionalne Ostrowiec Św., Ożarów i Opatów i nieco dalej położony węzeł międzyregionalny Sandomierz.

Podstawowy szkielet komunikacyjny gminy stanowią elementy systemu transportowego gminy łączące układ gminny z systemem zewnętrznym, a mianowicie:

- droga krajowa międzyregionalna nr 79 relacji Warszawa- Zwoleń – Ożarów - Sandomierz-Kraków- Bytom.
- droga wojewódzka nr 754 Ostrowiec Św.- Bałtów -Solec n. Wisłą
- droga powiatowa łącząca Tarłów z sąsiednimi ośrodkami gminnymi nr 0690T relacji Słupia Nadbrzeżna – Boria- granice województwa i droga nr 0763T granice woj.- Ciszycamaruszów

Gmina Tarłów posiada ogółem 429,08 km dróg o nawierzchniach utwardzonych i gruntowych. Drogi gminne stanowią 139 km, z czego 60,3 km posiada nawierzchnię asfaltową, pozostałe zaś to drogi transportu rolnego. Posiada również dogodne połączenia z siecią dróg zewnętrznych poprzez przechodzące przez jej teren drogi:

Tabela 13. Wykaz dróg Gminnych :

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi i jej przebieg	Dł. drogi
1.	391001 T	Tarlów – Zemborzyn Kościelny	5,440
2.	391002 T	Ciszycza Przewozowa - Wola Pawłowska	2,600
3.	391003 T	Janów - Ciszycza Kolonia	2,590
4.	391004 T	Ciszycza Dolna – Podjabrzęcina	2,800
5.	391005 T	Sulejów - Zemborzyn Kościelny	8,080
6.	391006 T	Ciszycza Górna Zemborzyn Kościelny	0,840
7.	391007 T	Dorotka - Kolonia Dąbrówka	3,400
8.	391008 T	Dorotka - Ciszycza Górna	3,250
9.	391009 T	Janów Przymiarki - Ciszycza Górna	1,760
10.	391010 T	Tarlów - Czekarzewice I (Ściegna)	4,500
11.	391011 T	Potoczek - Zemborzyn Kościelny	6,200
12.	391012 T	Tarlów - Kolonia Dąbrówka	2,080
13.	391013 T	Julianów - Słupia Nadb. Wieś	4,350
14.	391014 T	Tarlów - Tadeuszów	6,190
15.	391015 T	Wólka Tarłowska - Tużników	6,300
16.	391016 T	Tarlów - Brzozowa (Kępie)	6,200
17.	391017 T	Cegielnia - Tadeuszów	3,340
18.	391018 T	Jadwigów - Tadeuszów	3,170
19.	391019 T	Mieczysławów - przez wieś	1,180
20.	391020 T	Maksymów przez wieś	1,670
21.	391021 T	Bronisławów - Dębniak	1,030
22.	391022 T	Czekarzewice I - Helenów	5,100
23.	391023 T	Czekarzewice II - Lipcówka	2,400
24.	391024 T	Dąbrówka - Cementownia	1,400
25.	391025 T	Teofilów - Karczemka	1,250
26.	391026 T	Brzozowa - Chałupki	1,460
27.	391027 T	Tarlów - Kozłówek Ostrowiecki	3,230
28.	391028 T	Tarlów - Dorotka	2,00
29.	391029 T	Tarlów - Potoczek	0,820
30.	391030 T	Kozłówek - przez wieś	1,800

31.	391031 T	Tarłów - Wólka Tarłowska (Ściegna)	1,600
32.	391032 T	Tarłów - ul. Nowa	0,430
33.	391033 T	Wólka Tarłowska - Tomaszów	1,190
34.	391034 T	Tarłów - ul. Sulejowska	0,206
35.	391035 T	Potoczek - Kolonia Potoczek	1,660
36.	391036 T	Brzozowa - Dąbrowa	2,700
37.	391037 T	Teofilów - Skalecznica	2,700
38.	391038 T	Janów - przez wieś - (gr. Woj.)	3,400
39.	391039 T	Leśne Chałupy przez wieś	0,535
40.	391040 T	Wesolówka przez wieś - Sulejów	2,540
41.	391041 T	Kozłówek Ostrowiecki - Brzozowa	4,500
42.	391042 T	Słupia Nadbrzeżna Kolonia przez wieś	1,230
43.	391043 T	Ciszycza Górna k/Jeziorka	0,809
44.	391044 T	Ostrów przez wieś	0,981
45.	391045T	Ciszycza Górna – Ciszycza Dolna	1,300
46.	391046T	Czekarzewice I - Korycizna	3,500
47.	391047T	Czekarzewice II – granica gminy (Przymiarki)	2,400
48.	391048T	Czekarzewice II – Nawózna droga	4,400
49.	391049T	Czekarzewice II – Skrótowa droga	0,600
50.	391050T	Duranów przez Wieś	1,200
51.	391051T	Karczemka - Potok	1,774
52.	391052T	Leśne Chałupy do wału	0,215
53.	391053T	Tarłów ul Łączna	0,100
54.	391054T	Tarłów ul. Poprzeczna	0,200
55.	391055T	Tarłów ul. Targowa	0,400
56.	391056T	Tarłów ul. Zawale	0,300
57.	391057T	Tarłów (Zakościele) – Osiedle Leśne- ul Sarenki	0,700
58.	391058T	Tomaszów – Dorocka droga	1,00

Tabela 14. Wykaz dróg powiatowych na obszarze Gminy Tarłów.

Nazwa drogi	Długość drogi w km
Tarłów-Ostrów	13,58
Tarłów-Sulejów	6,01
Potok-Łubowa	2,88
Ożarów-Wólka Tarłowska	6,28
Tarłów-Potoczek	3,86
Wola Pawłowska-Ciszycza Dolna	2,53
Julianów-Wesołówka	3,02
Zamoście-Maruszów	15,04
Jelenia Góra – Słupia Nadbrzeżna	17,5
Ożarów- Gliniany- Teofilów	2,5

Tabela 15. Przebieg dróg wojewódzkich przez Gminę Tarłów

Nazwa drogi	Długość odcinka w m.b.
Ostrowiec Św. - Pętkowice - Czekarzewice - Solec n/Wisłą	3868

Tabela 16. Przebieg dróg krajowych przez Gminę Tarłów

Nazwa drogi	Długość odcinka w m.b.
Warszawa- Kozienice- Sandomierz- Połaniec- Nowe Brzesko – Kraków- Trzebinia – Chrzanów – Jaworzno – Katowice – Chorzów-Bytom	16694

Gmina posiada dogodne połączenia z siecią dróg zewnętrznych poprzez przechodzące przez jej teren drogi: krajową Nr 79- Warszawa-Bytom oraz drogę- wojewódzką Nr 754- Ostrowiec Świętokrzyski- Solec n/ Wisłą. Dodatkowo duże znaczenie komunikacyjne dla Gminy Tarłów będzie miał nowo uruchomiony most na rzece Wiśle w miejscowości Kamień – Solec.

Na terenie Gminy Tarłów sieć komunikacyjna opiera się na transporcie samochodowym obsługiwany przez PKS. Sieć dróg ma długość 81 km tj. 17,0 km dróg krajowych, 4 km dróg wojewódzkich, 45 km dróg powiatowych oraz 25 km dróg gminnych.

Droga krajowa Nr 79 relacji Warszawa-Bytom – przebiega przez gminę Tarłów na odcinku od km 150+232 do km 166+926 =16.694 mb. Droga dwukierunkowa, jednopasmowa o szerokości jezdni 7,0 mb, o nawierzchni mineralno- bitumicznej, pobocza utwardzona. Na odcinku znajdującym się w granicach miejscowości Tarłów i Wólka Tarłowska występują , obustronne ciągi piesze z kostki brukowej. Na rzece Kamiennej w Czekarzewicach znajduje się most trwały, żelbetowy, dwuprzęsłowy o długości 42,0 mb i szerokości 10,00 mb.

Droga wojewódzka Nr 754- Ostrowiec Św.-Solec n/Wisłą mająca 3,9 km długości w granicach Gminy Tarłów , na całym odcinku pokrywa ją dywanik mineralno-bitumiczny. Stan nawierzchni dobry.

Sieć dróg lokalnych, bezpośrednio obsługujących tereny mieszkalnictwa i produkcji rolnej (drogi powiatowe, gminne i pozostałe) jest stosunkowo dobrze rozwinięta i poza niewielkimi uzupełnieniami nie wymaga istotnych zmian. Stan techniczny tych dróg jest mało zadawalający.

Obsługę komunikacyjną gminy w zakresie komunikacji osobowej pełnią samodzielne oddziały PPKS w Ostrowcu Św. i Sandomierzu i OLMAS z Ożarowa .

3.2. Zaopatrzenie Gminy Tarłów w energię elektryczną

Zasilanie gospodarstw w energię elektryczną odbywa się z sieci napowietrzanej i pracującej pod napięciem 15 k V. Skupiskami o największym obecnie poborze energii są miejscowości: Tarłów, Czekarzewice, Julianów, Ciszycza Górna, Brzozowa. Z sieci wysokiego napięcia przez teren gminy przebiega także dwutorowa linia 110 k V. relacji Ostrowiec Św. – Ożarów, z której zasilane są wsie Tarłów, Kozłówek, Wólka Lipowa, Brzozowa, Duranów oraz Teofilów. Perspektywicznie przewiduje się budowę stacji GPZ 110/15 kVA. „Tarłów” wraz z liniami zasilającymi 110 k V. Na stację GPZ zarezerwowano teren 120 * 80 m na południowy zachód od Tarłowa przy drodze do wsi Kozłówek. Elektryczność obejmuje cały obszar gminy. Dystrybucją energii elektrycznej zajmuje się Rzeszowski Zakład Energetyczny – Rejon Energetyczny Staszów. Stan techniczny linii średnich i niskich napięć jest dobry, chociaż gmina znajduje się w najwyższym przedziale wśród potrzeb inwestycyjnych w obszarze działania zakładu – głównie ze względu na wiek instalacji i urządzeń. Większość istniejących linii energetycznych to linie napowietrzne – ponad 111 kilometrów. Około 45% linii zostało uwzględnionych w ramach potrzeb inwestycyjnych w ramach „Programu elektryfikacji województwa świętokrzyskiego”, realizowanego przez Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego.

Do zadań własnych gminy (wynikających z zapisów prawa energetycznego) w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną należy:

- planowanie i organizowanie zaopatrzenia w energię elektryczną na terenie gminy,
- planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy,
- finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg znajdujących się na terenie gminy.

W Gminie nie ma opracowanego „Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”.

Na marginesie należy nadmienić, iż odwiecznym problemem w gminie jest oświetlenie uliczne, które według większości mieszkańców jest włączone w niewystarczającym wymiarze – szczególnie w okresie jesienno-zimowym.

Brak uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w znaczący sposób utrudnia świadczenie usług publicznych przez gminę (co wiąże się również z zwiększonymi nakładami na zapewnienie dostępu do usług publicznych). Brak uregulowanej sytuacji prawnej w zakresie planowania przestrzennego powoduje dodatkowe koszty związane z koniecznością realizacji inwestycji zapewniających dostęp do infrastruktury technicznej (np. sieć wodociągowa, sieć kanalizacyjna).

W ogromnej liczbie gospodarstw wciąż na dachach nieruchomości zarówno zamieszkałych, jak i użytkowych dominuje płyta eternitowa.

3.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Gmina Tarłów to obszar o znacznej ilości funkcjonujących studni, których łączne zasoby eksploatacyjne ujmowane są w 26 studniach. Na terenie gminy wodę pitną dostarczaną zorganizowanymi systemami posiadają miejscowości ujęte w poniższej tabeli.

Tabela 17. Zestawienie zapotrzebowania na wodę mieszkańców poszczególnych sołectw Gminy Tarłów.

L.p.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców	Zapotrzebowanie na wodę wg realnego zużycia wody (m ³ /d)	Zapotrzebowanie na wodę wg wskaźników normatywnych (m ³ /d)
1.	Tarłów	911	57,4	143,5
2.	Bronisławów	78	6,5	16,3
3.	Brzozowa	340	26,3	65,8
4.	Cegielnia	190	9,7	24,3
5.	Ciszycza Dolna	185	14,7	36,8
6.	Ciszycza Górna	243	15,5	38,7
7.	Ciszycza Kolonia	69	5,0	12,5
8.	Ciszycza Przewozowa	59	3,8	9,4
9.	Czekarzewice I	342	24,3	60,8
10.	Czekarzewice II	344	24,2	60,5
11.	Dąbrówka	44	2,2	5,4
12.	Dorotka	91	6,1	15,2
13.	Duranów	227	15,8	39,5
14.	Hermanów	80	6,3	15,7
15.	Janów	128	13,0	32,5

16.	Julianów	166	11,8	29,4
17.	Kolonia Dąbrówka	47	2,8	7,0
18.	Kozłówek	106	7,4	18,4
19.	Leśne Chałupy	60	4,0	10,1
20.	Łubowa	15	1,9	4,6
21.	Maksymów	64	4,5	11,4
22.	Mieczysławów	92	8,7	21,8
23.	Ostrów	97	7,3	18,2
24.	Potoczek	249	17,3	43,2
25.	Słupia Kolonia Nadbrzeżna	108	8,0	20,0
26.	Słupia Nadbrzeżna	49	4,2	10,6
27.	Sulejów	106	8,8	21,9
28.	Tadeuszów	112	8,7	21,8
29.	Tomaszów	63	4,0	10,1
30.	Teofilów	236	17,4	43,5
31.	Wesołówka	67	5,0	12,64
32.	Wólka Lipowa	169	12,5	31,4
33.	Wólka Tarłowska	257	16,3	40,6
	RAZEM:	5394		953,54

Miejscowości: Ciszycza Górna, Ciszycza Przewozowa, Ciszycza Dolna, Ostrów, Ciszycza kolonia, Kolonia Dąbrówka, Przymiarki, Janów, Dorotka, Leśne Chałupy będą obsługiwane przez oczyszczalnię mechaniczno - biologiczną o niepełnym biologicznym oczyszczaniu z uwagi na duże zanieczyszczenie rzek. Natomiast we wsiach Czekarzewice I i II będzie funkcjonowała oczyszczalnia ścieków o redukcji zanieczyszczeń 90-95 % ze względu na duże zanieczyszczenie wody rzeki Kamiennej. Sołectwa Tarłów, Wólka Tarłowska, Potoczek są podłączone do oczyszczalni ścieków usytuowanej w Potoczku. Pozostałe miejscowości będą miały instalowane przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Na obszarze gminy wody podziemne stanowią podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę. Funkcjonuje 7 ujęć i wodociągów komunalnych zaopatrujących ludność gminy w wodę pitną.

➤ Ujęcie i wodociąg „Tarłów” – ujęcie składa się z dwóch studni: zasadniczej zlokalizowanej na terenie Ośrodka Zdrowia oraz drugiej studni zlokalizowanej na terenie stacji wodociągowej. Średnia produkcja wynosi 194,2m³/d. Wodociąg grupowy „Tarłów” zaopatruje w wodę następujące miejscowości: Tarłów, Wólka Tarłowska, Potoczek, Tomaszów, Hermanów, Kozłówek.

➤ Ujęcie i wodociąg „Julianów”- ujęcie składa się z dwóch studni: zasadniczej oraz awaryjnej o łącznej średniej produkcji 216,0m³/d. Wodociąg grupowy „Julianów” zaopatruje w wodę następujące sołectwa: Julianów, Tadeuszów, Maksymów, Wesołówka, Mieczysławów, Cegielnia, Wólka Lipowa, Brzozowa, Teofilów, Duranów, Jadwigów, Bronisławów, Łubowa oraz Dąbrówka.

➤ Ujęcie i wodociąg „Słupia Nadbrzeźna”- ujęcie składa się z dwóch studni: zasadniczej oraz awaryjnej o średniej produkcji 75,5m³/d. Wodociąg zaopatruje w wodę miejscowości: Słupia Nadbrzeźna i Kolonia Słupia Nadbrzeźna.

➤ Ujęcie i wodociąg „Sulejów” – ujęcie składa się z jednej studni zasadniczej o średniej produkcji 8,7m³/d. Ujęcie stanowi własność Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego i zaopatruje w wodę tylko miejscowość Sulejów.

➤ Ujęcie i wodociąg „Brzozowa” – ujęcie o średniej produkcji 65,5m³/d. Zaopatruje w wodę 1000 odbiorców.

➤ Ujęcie i wodociąg „Czekarzewice Drugie” – ujęcie o średniej produkcji 17,0m³/d.

➤ Ujęcie i wodociąg „Ciszycza Kolonia” – ujęcie o średniej produkcji 65,0m³/d.

Tabela 18. Długość sieci wodociągowej na terenie Gminy Tarłów.

Rok	Długość sieci (km)
2012	98,3
2013	128,52

Rozwój sieci wodociągowej na terenie gminy jest wynikiem realizacji projektu współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013.

Tabela 19. Liczba gospodarstw domowych w Gminie Tarłów zaopatrywanych w wodę wodociągową.

Rok	Liczba gospodarstw	% wszystkich gospodarstw
2011	1365	84,2%
2012	1379	85,02%
2013	1534	94,6%
2014	1584	97,66%

Analiza danych (tabela 18) wskazuje na wzrost liczby gospodarstw domowych zaopatrywanych w wodę wodociągową, co świadczy o jej rozwoju na terenie gminy. W związku z powyższym zmniejszeniu corocznie ulega liczba gospodarstw domowych korzystających z własnych studni (tabela 19).

Tabela 20. Ilość gospodarstw domowych korzystających z własnych studni.

Rok	Liczba gospodarstw	% wszystkich gospodarstw
2011	257	15,8%
2012	243	14,98%
2013	88	5,4%
2014	38	2,34%

Sieć kanalizacyjna w Gminie Tarłów jest słabo rozwinięta, czego potwierdzeniem są dane statystyczne zamieszczone w poniższej tabeli 20.

Tabela 21. Liczba gospodarstw domowych korzystających z kanalizacji.

Rok	Liczba gospodarstw	% wszystkich gospodarstw
2012	259	15,97%
2013	424	26,14%
2014	425	26,20%

Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosi 20km. Interpretacja danych pozwala zdiagnozować powolny, ale systematyczny rozwój sieci kanalizacyjnej.

Standard mieszkań w gminie określany według wyposażenia w instalacje wodociągowe i centralne ogrzewanie plasuje je na dość wysokim poziomie. Prawie wszystkie jednostki osadnicze na terenie Gminy Tarłów wyposażone są w wodociągi i prawie wszystkie lokale mieszkalne podłączone są do wodociągu (99,8%). Na koniec 2014 roku jedynie Zemborzyn Kościelny nie był zwodociągowany. W porównaniu z 2012 rokiem nastąpił w tym zakresie

wyraźny skok (64,9%), spowodowany oddaniem do użytku nowych instalacji wodociągowych, m. in. zakończenia dwóch dużych projektów:

- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Czekarzewice Pierwsze i Czekarzewice Drugie o wartości całkowitej projektu 6 382 952,77 zł i wsparciu unijnym kwotą 2 910 626,46 zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości: Ciszycza Kolonia, Ciszycza Górna, Ciszycza Dolna, Ciszycza Przewozowa, Ostrów, Leśne Chałupy, Dorotka o wartości 12 790 491, 52 zł (dofinansowanie 5 167 358, 57 zł).

Dostawcą wody spożywczej dla mieszkańców Gminy jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tarłowie.

3.4. Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy Tarłów brak jest składowiska odpadów oraz zakładu utylizacji odpadów. Odpady powstające w gospodarstwach domowych są raz w miesiącu odbierane przez firmę zewnętrzną. W latach 2011-2012 mieszkańcy gminy nie segregowali odpadów. W związku z wejściem w życie z dniem 1 lipca 2013r. nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, przyjętej przez Sejm w dniu 1 lipca 2011 r. wprowadzono na terenie gminy obowiązek segregacji odpadów.

Tabela 22. Liczba gospodarstw domowych segregujących odpady.

Rok:	Liczba gospodarstw	% wszystkich gospodarstw
2011	859	52,96%
2012	877	54,1%
2013	1594	98,3%
2014	1592	98,2%

Przedstawione dane wskazują na wzrost gospodarstw domowych segregujących odpady. Domniemywać należy, że jest to wynikiem podpisania stosownej deklaracji określającej wysokość opłat za odbiór odpadów, które wymusiła ustawa.

Zasoby leśne obszaru Gminy Tarłów terytorialnie należą do Nadleśnictwa Ostrowiec Świętokrzyski. Najczęściej występującym gatunkiem drzew jest sosna, która stanowi 87,1% powierzchni leśnej. Drugie miejsce zajmuje dąb - 7,4% powierzchni leśnej, a w dalszej kolejności: Brzoza - 2,2%, Modrzew i Osły - 0,8%, oraz Topola - 0,6%, pozostałe gatunki (Świerk, Jodła, Bk, Klon, Jesion, Grab, Olsza, Osika, Lipa) zajmują zaledwie 1,1%

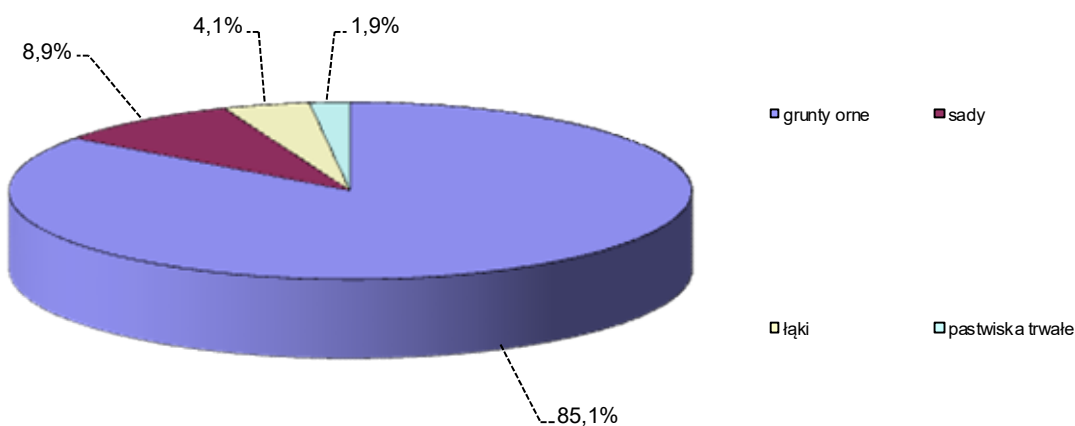
powierzchni leśnej. Wszystkie kompleksy leśne w odniesieniu do doliny rzeki Kamiennej czy Wisły położone są na wzniesieniach o różnicy poziomów od 20 do 60 m. Lesistość obszaru w zasięgu gminy wynosi 27,63% i jest nieznacznie wyższa od przeciętnej województwa świętokrzyskiego (26,8%) i Polski (27,6%).

3.5. Działalność rolnicza

Powierzchnia ogólna gminy wynosi **16.377 ha.**, w tym użytki rolne stanowią **11.398 ha**, lasy i grunty leśne - **3.143 ha**. Pozostałe tereny 1836 ha. Struktura własnościowa gruntów przedstawia się następująco:

- w indywidualnym użytkowaniu - 13.140 ha
- wspólnoty sołeckie i mienie gminne - 433 ha
- grunty Nadleśnictwa Państwowego w Ostrowcu Św.- 379 ha
- grunty różne- 1940 ha

Wykres 1. Struktura użytków rolnych w Gminie Tarłów (stan na dzień 31.12.2014 r.)

Czynnikiem wywierającym bezpośredni wpływ na wyniki produkcyjno -ekonomiczne rolnictwa jest struktura agrarna. Dominującymi gruntami w gminie są użytki rolne,

wykorzystywane pod uprawę żyta, owsa, gryki, ziemniaków, a przede wszystkim buraków cukrowych. W dolinie Wisły natomiast, rozlokowały się sady jabłoniowe i plantacje warzyw. W Słupi Nadbrzeżnej i Wesołowce na wiosnę kwitną, a latem obficie owocują wiśnie. Ogólnie użytki rolne zajmują 11.398 ha, co stanowi 68,9% całego obszaru gminy. Na jednego mieszkańca gminy przypada 1,86 ha użytków rolnych natomiast na jedno gospodarstwo 4,16 ha użytków rolnych.

Tabela 23. Zestawienie użytkowania terenu wg podmiotów prawnych w roku 2010 i 2014

Wyszczególnienie	Rok 2010		Rok 2014	
	Pow. w ha	Udział w %	Pow. w ha	Udział w %
Gospodarstwa indywidualne	13.140	80,2	13.200	80,6
R.S.P.	370	2,3	-----	-----
Wspólnoty i grunty gminne	444	2,7	444	2,7
Jednostki resortu leśnictwa	334	2,0	1.033	6,3
Pozostali użytkownicy	2.089	12,8	1.700	10,4
Razem	16.377	100	16.377	100

Podstawową formą własności użytków rolnych jest gospodarka indywidualna, gospodarstw takich jest 2735, a średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 3,7 ha. Produkcja roślinna wykorzystywana jest głównie dla potrzeb własnych. Średnie plony zbóż wynoszą: pszenica – 40 q z ha , pszenżyto - 40q z ha, jęczmień – 45q z ha, owies – 35q z ha, buraki cukrowe- od 300 do 500q z ha, ziemniaki – od 180 -260q z ha, fasola – od 20 do 25 q z ha.

Tabela 23. Zestawienie użytkowania terenu wg rodzaju dla obszaru Gminy Tarłów w roku 2010 i 2014

Wyszczególnienie	Rok 2010			Rok 2014		
	Pow. w ha	Udział w %		Pow. w ha	Udział w %	
		Użytki rolne	Pow. ogółem		Użytki rolne	Pow. ogółem
Grunty orne	10.280	91,7	62,8	9.500	90,5	58
Sady	340	3,0	2,1	400	3,8	2,4
Łąki i pastwiska	598,9	5,3	3,6	600	5,7	3,7
Razem użytki rolne	11.219	100	68,5	10.500	100	64,1
Lasy	3.403	-	20,8	4.177	-	5,5
Pozostałe tereny	1.755	-	10,7	1.700	-	0,4
Ogółem	16.377	-	100	16.377	-	100

Analizując powyższą tabelę zauważa się trend do wzrostu zwiększenia upraw sadowniczych, spowodowany wzrostem popytu na owoce, oraz zmniejszenie się powierzchni gruntów ornych, które należy tłumaczyć:

- wyłączeniem z uprawy na cele rolnicze gleb zawodnych, zakwalifikowanych do klas Rz VI i Psz VI,
- wyłączeniem gruntów ornych nie nadających się do uprawy terenów ze względu na ukształtowanie powierzchni tj. duże spadki terenowe, północne stoki, jary, wąwozy.
- wyłączeniem z działek rolnych enklaw śródleśnych, kompleksowe zalesionych działek śródpolnych z terenami leśnymi;
- przeznaczeniem terenów na potrzeby działalności gospodarczej pozarolniczej (tereny budowlane i komunikacja).

Na terenie Gminy Tarłów przeważają gleby piaszczyste, żwirowe i gliniaste. Jedynie tylko niewielkimi płatami zalegają wytworzone na podłożu wapiennym rędziny. W dolinie Wisły i Kamiennej powstały dość urodzajne mady, które mieszczą się w granicach III klasy, a ich niewielkie obszary zaliczane są nawet do II klasy. Ogólnie przeważają gleby klasy IV i V. Grunty takie wykorzystywane są przez rolników do uprawy owsa, gryki, ziemniaków, pszenicy, jęczmienia oraz buraków cukrowych. Natomiast na urodzajnych glebach doliny Wisły znajdują się piękne sady jabłoniowe, plantacje warzyw i buraków. W dolinach Słupi Nadbrzeżnej i Wesołówki kwitną zaś sady wiśniowe.

Na obszarze gminy występują wydzielone przestrzennie strefy produkcyjno - rolnicze:

- **strefa intensywnej gospodarki rolnej** obejmująca wsie: Ostrów, Ciszycza Dolna, Ciszycza Górna, Ciszycza Przewozowa, Leśne Chałupy, Brzozowa, Czekarzewice I o powierzchni około 3.100 ha użytków rolnych.

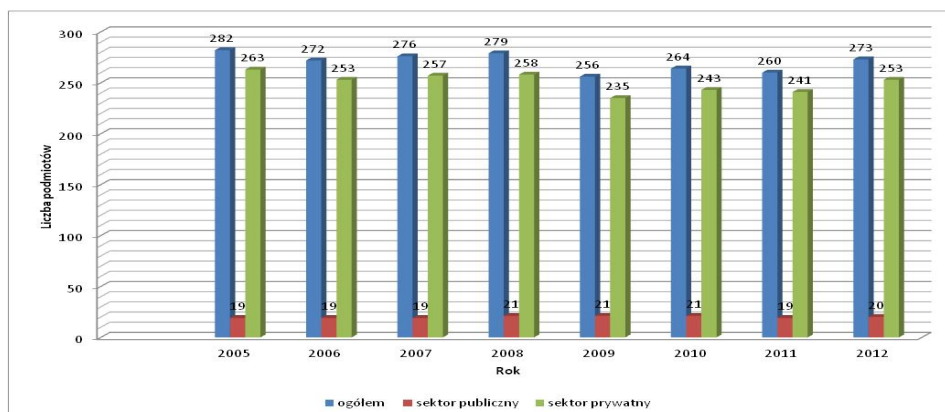
W strefie tej utrzymuje się intensywną organizację produkcji roślinnej i zwierzęcej, polegającą na znacznym udziale w strukturze zasiewów buraków, pszenicy, warzyw strączkowych i wysokiej obsadzie zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych-powyżej 70 SD.

- **strefa pośrednia** obejmująca obręby ewidencyjne miejscowości: Czekarzewice II, Tarłów, Wólka Tarłowska, Potoczek, Janów, Ciszycza Kolonia, Dorotka, Tomaszów, Hermanów, Dąbrówka Kolonia, Sulejów, Wólka Lipowa, Duranów, Teofilów, Julianów, Kozłówek, Cegielnia, Mieczysławów, Tadeuszów, Słupia Kolonia, Słupia Wieś oraz Wesołówka, zajmuje ona powierzchnię ca 9.800 ha użytków rolnych. Utrzymuje się tu średnio-intensywną organizację produkcji roślinnej i zwierzęcej polegającą na znacznym udziale zasiewów zbóż, ziemniaków i roślin pastewnych. Obsada inwentarz żywego do 70 SD na 100 ha użytków rolnych.

- **strefa małej intensywności organizacji produkcji rolniczej** obejmuje miejscowości: Bronisławów, Dąbrowa, Łubowa, Maksymów jej powierzchnia wynosi ca 500 ha użytków rolnych. Na jej obszarze utrzymuje się organizację produkcji roślinnej i zwierzęcej na poziomie zaspokajania potrzeb miejscowej ludności.

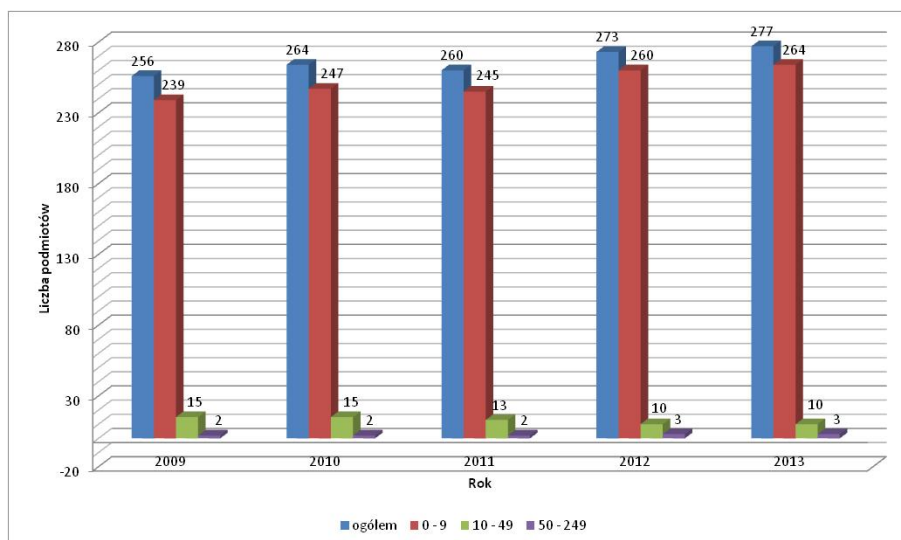
3.6. Działalność pozarolnicza

Tabela 25. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy Tarłów w latach 2005-2012.

Możemy przyjąć, że od roku 2005 do 2012 roku liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy Tarłów utrzymuje się w przedziale od 256 (2009) do 282 (2005) (Tab. 24). Pod względem liczebności podmiotów przeważa sektor prywatny w którym to działa ponad 90% podmiotów gospodarczych.

Tabela 26. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Tarłów w latach 2009-2013 według ilości zatrudnionych pracowników.

Zdecydowana większość podmiotów działających na terenie Gminy Tarłów to mikroprzedsiębiorstwa, w których poziom zatrudnienia nie przewyższa 9 osób (Tab. 25). Niepokojącym zjawiskiem jest zmniejszenie się liczby średniej wielkości firm. Z pewnością ich likwidacja ma wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy.

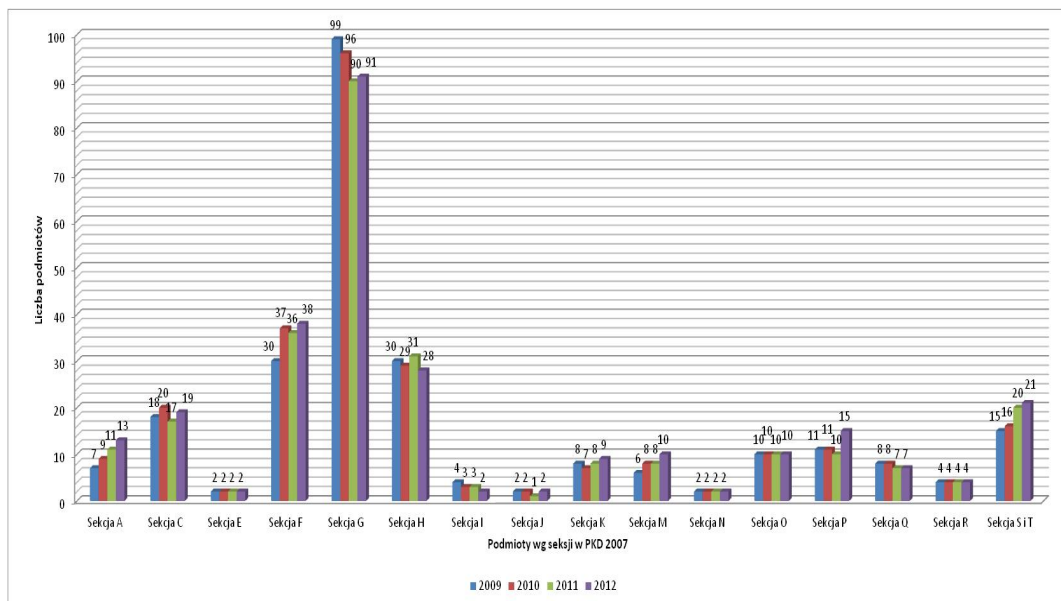
Z analizy danych statystycznych odnoszących się do liczby podmiotów gospodarczych w Gminie Tarłów wpisanych do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 w latach 2009–2012 przedstawionych w tabeli 27 wynika, że:

1) najwięcej jednostek zarejestrowanych jest w sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Praktycznie co trzeci podmiot gospodarczy zarejestrowany na terenie gminy prowadzi działalność usługową związaną z handlem oraz naprawą pojazdów samochodowych; na drugim miejscu pod względem liczebności podmiotów sklasyfikowano podmioty przypisane do sekcja F – Budownictwo;

2) liczba podmiotów gospodarczych w porównaniu z rokiem 2009 w roku 2012 wzrosła w sekcjach: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, F – Budownictwo; M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, P – Edukacja, S i T - Pozostała działalność

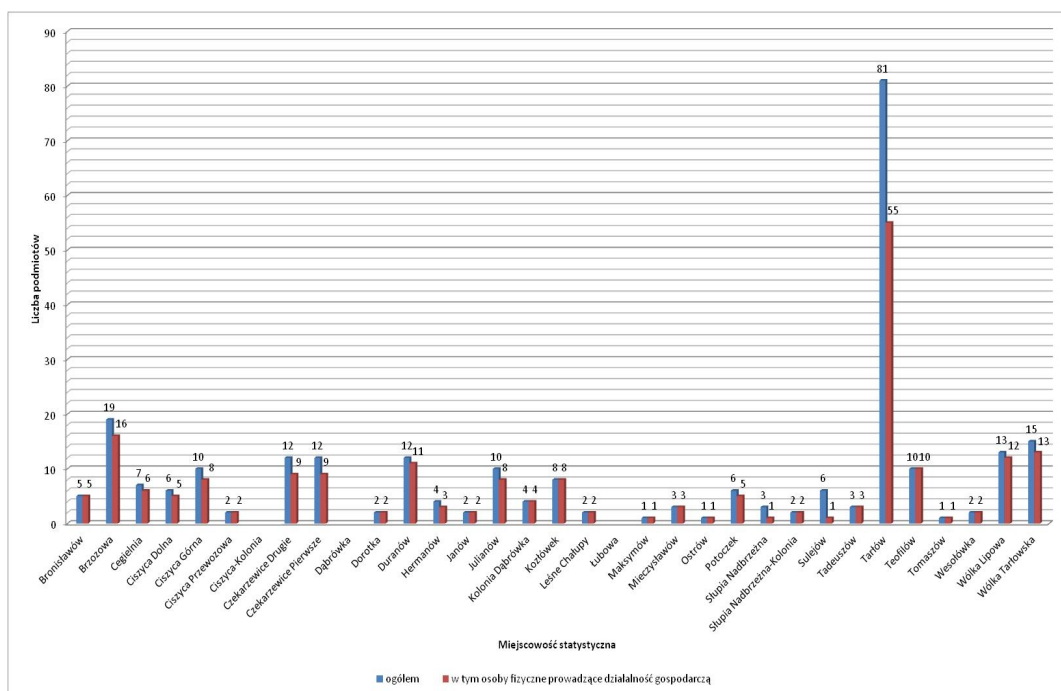
usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

Tabela 27. Zarejestrowane firmy na terenie Gminy Tarłów według sekcji PKD.

Legenda: Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie; Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe; Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Sekcja F – Budownictwo; Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa; Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; Sekcja J - Informacja i komunikacja; Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; Sekcja P – Edukacja; Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; Sekcja U - Organizacje i eksterytorialne

Tabela 28. Liczba prowadzonych działalności gospodarczych w miejscowościach należących do Gminy Tarłów.

W roku 2010 w rejestrze REGON w miejscowościach statystycznych w Gminie Tarłów pod względem liczebności najczęściej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w Tarłowie (81) oraz Brzozowej (19). W Gminie Tarłów dominują podmioty prowadzące działalność usługową.

Rozdział IV

Analiza SWOT

Analiza SWOT wymaga uprzedniej identyfikacji dziedzin, które są obciążone problemami i jednocześnie obciążają funkcjonowanie gminy oraz dziedzin, w których istnieją niewykorzystane czynniki rozwoju.

Na podstawie diagnozy aktualnej sytuacji Gminy Tarłów została przeprowadzona analiza mocnych i słabych stron (potencjałów i problemów) gminy, oraz szans i zagrożeń jej rozwoju, wynikających z uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych.

W poszczególnych dziedzinach problemy i potencjały rozwoju gminy są identyfikowane dwustopniowo:

- po pierwsze, w opinii obywateli, w tym specjalistów i działaczy samorządowych;
- po drugie, w naszej opinii uwzględnia się zależności w gospodarce gminy.

Są to problemy i potencjały w obrębie gminy i jej najbliższym otoczeniu czyli endogeniczne. Ponadto analiza uwzględnia znaczenie negatywne i pozytywne wszelkich zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju. Do tych uwarunkowań należy zaliczyć cechy: położenia geograficznego, sytuacji w województwie, w kraju i w układach międzynarodowych. Są to problemy i potencjały egzogeniczne.

Tabela 29. Analiza SWOT

<i>MOCNE STRONY</i>	<i>SŁABE STRONY</i>	<i>SZANSE</i>	<i>ZAGROŻENIA</i>
<ul style="list-style-type: none">✓ Uwarunkowania geograficzno – przyrodnicze powodujące, że istnieją możliwości do rozwoju turystyki oraz rekreacji✓ Możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej w kierunku agroturystyki, której sprzyjają warunki przyrodnicze i kulturowe✓ Posiadanie wolnych terenów inwestycyjnych, szczególnie dla inwestycji związanych z rolnictwem✓ dobrze rozwinięta sieć	<ul style="list-style-type: none">✓ Niski wskaźnik przedsiębiorczości✓ Trudności w pozyskiwaniu przez firmy kapitału na inwestycje✓ Niedostatecznie rozwinięty sektor produkcji artykułów rolnych✓ Brak grup producenckich stowarzyszających rolników✓ Duże rozdrobnienie	<ul style="list-style-type: none">➤ Rozwój przemysłu rolno – produkcyjnego wraz z usługami towarzyszącymi➤ Rozwój działalności pozarolniczej➤ Rozwój usług turystycznych, rekreacyjnych i agroturystycznych	<ul style="list-style-type: none">➤ Ubożenie społeczeństwa➤ Wzrost bezrobocia, brak sprawnego systemu aktywizacji osób bezrobotnych➤ Skomplikowana procedura ubiegania się o środki z UE➤ Ograniczona wiedza na temat zewnętrznych środków pomocowych

<p>wodociągowa,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zasoby leśne gminy, niewiele niższe w stosunku do ogólnej lesistości kraju, ✓ wprowadzony system selektywnej zbiórki odpadów, ✓ możliwość utworzenia polskiej części europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, ✓ świadomość mieszkańców gminy w zakresie rozwiązań ekologicznych w gospodarstwach domowych, ✓ intencjonalność mieszkańców w aspekcie wymiaru edukacji ekologicznej 	<p>rolnictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, zaniedbania w obiektach turystycznych i rekreacyjnych ✓ Brak skutecznej promocji gospodarczej i turystycznej gminy ✓ zbyt niski poziom edukacji starszych grup społeczeństwa, brak konkretnych ofert edukacyjnych skierowanych do tej grupy wiekowej, ✓ niedostateczna ilość prelekcji w ramach proekologicznych zachowań, gospodarki odpadami, wodno-ściekowej, oszczędności energii i drzew, ✓ brak zorganizowanych ogólnogminnych imprez promujących działania na rzecz ochrony środowiska, ✓ niewystarczająca ilość zajęć edukacyjnych w placówkach oświatowych, na których dzieci i młodzież mogłyby 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Możliwość wykorzystania wsparcia finansowego UE przez firmy na inwestycje rozwojowe oraz doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej ➤ Korzystne położenie geograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ograniczona współpraca na linii władza – przedsiębiorca – organizacja pozarządowa ➤ Wysokie koszty tworzenia i utrzymywania nowych miejsc pracy ➤ Wysokie koszty i ryzyko podejmowania działalności gospodarczej ➤ Niestabilna polityka rolna
---	--	---	--

	<p>poszerzać wiedzę na tematy związane z ekologią i ochroną środowiska,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zły stan jakościowy wód powierzchniowych, ✓ brak zbiorników retencyjnych, ✓ niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna w porównaniu do sieci wodociągowej, ✓ brak gminnego punktu zbierania odpadów niebezpiecznych, ✓ niedostosowanie oczyszczalni do norm europejskich, ✓ brak rozwiązań ekologicznych w gospodarstwach domowych. ✓ Wzrost zainteresowania społeczeństwa produktami lokalnymi, kuchnią regionalną, ✓ Dostępność zewnętrznych środków finansowych na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 		
--	---	--	--

4.1. PRIORYTETOWE DZIAŁANIA I KIERUNKI ROZWOJU GMINY

- Promowanie stosowania nowych technik w produkcji rolnej,
- Scalanie gruntów rolnych, wspieranie grup producenckich,
- Kampania informacyjna dla rolników na temat możliwości pozyskania środków finansowych na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz na różnicowanie działalności nierolniczej,
 - Szkolenia dla rolników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa, doradztwo w zakresie zmiany zawodu, bezpłatne doradztwo prawne,
 - Budowa nowych, rozbudowa już istniejących obiektów gastronomicznych, noclegowych i sportowo-kulturalnych,
 - zagospodarowanie terenów przy zbiornikach wodnych, poprawa stanu technicznego szlaków turystycznych oraz tworzenie nowych dla potrzeb turystyki pieszej i rowerowej,
 - Dalsze działania zmierzające do rozbudowy kanalizacji na terenie gminy,
 - Pozyskiwanie dofinansowania na eliminację pokryć eternitowych, znajdujących się na domach i budynkach gospodarczych,
 - Działania zmierzające do modernizacji linii przesyłowych prądu.
 - Pozyskiwanie funduszy na organizację bezpłatnych imprez kulturalnych, w których mieszkańcy biorą chętnie udział,
 - Podjęcie działań zmierzających do powstania nowych obiektów kulturalnych lub modernizacji już starych, w celu szerzenia działań kulturalnych w gminie,
 - Promocja walorów turystycznych gminy, wzajemna współpraca władz gminy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami w zakresie wspólnej promocji turystyki, rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce, organizacja punktów informacyjnych (tablice informacyjne),
 - Bezpłatne doradztwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej, doradztwo dla przedsiębiorców z zakresu pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej, informowanie przedsiębiorców o możliwościach refundowania kosztów, tworzenia nowych miejsc pracy, ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla przedsiębiorców,
 - Przygotowanie terenów pod inwestycje,
 - Scalanie lub zamiana gruntów,
 - Skierowanie większego kapitału społecznego ukierunkowanego na wzrost aktywności w organizacjach pozarządowych,

- Wzajemne wspieranie się oraz wspólne działanie lokalnych organizacji pozarządowych,
- Zachęcanie do tworzenia nowych organizacji/stowarzyszeń, aby wzmocnić integrację i zwiększyć działania mieszkańców na rzecz wspólnego dobra,
- Przygotowanie szkoleń/warsztatów dla organizacji pozarządowych z pozyskiwania funduszy, które stałyby się swoistym zapłonem do dalszych działań społecznych,
- Zwiększenie zaufania mieszkańców do organizacji pozarządowych, poprzez szerszą organizację festynów i wydarzeń społecznych. Animowanie społeczeństwa pozwoli zwrócić uwagę na kwestie, dające możliwość wzrostu partycypacji obywatelskiej,
- Promowanie udziału w wyborach, poprzez angażowanie się w organizację np. komitetów wyborczych na obszarze gminy, ma to na celu dalszy wzrost frekwencji.
- propagowanie konsultacji społecznych wśród pracowników samorządowych i mieszkańców, w celu nawiązania dialogu, który zaowocuje wzrostem zaangażowania w życie gminy.
- Zwiększenie przepływu informacji o podejmowanych działaniach społecznych, aby docierała do wszystkich zainteresowanych.
- Zwiększenie działań w zakresie promowania Gminy Tarłów, jako miejsca atrakcyjnego turystycznie,
- Edukacja ekologiczna mieszkańców gminy, realizowana poprzez organizację spotkań, warsztatów, pikników, których celem będzie promowanie rozwiązań ekologicznych w gospodarstwach domowych oraz pomoc w otrzymaniu dofinansowanie na ten cel,
- Rozwijanie wśród mieszkańców, a w szczególności dzieci, wiedzy na temat ochrony środowiska, segregacji odpadów i zachowań proekologicznych,
- Wspieranie działań, które mają na celu ochronę środowiska naturalnego na terenie gminy,
- Zwiększenie działań zmierzających do eliminacji tzw “dzikich wysypisk śmieci”,
- Organizowanie imprez proekologicznych np. „Dnia Ziemi”, „Sprzątania Świata” itp. – informowanie i zachęcanie do takich przedsięwzięć mieszkańców gminy.
- Organizację imprez sportowych, promujących walkę z nadwagą u dzieci, połączoną z edukacją o zdrowym żywieniu,
- Zwiększenie działań kulturalnych, organizowanych dla dzieci, w okresie wolnym od zajęć szkolnych.
- Pozyskiwanie środków na modernizację i nowoczesne wyposażenie sal lekcyjnych,

- Zwiększenie działań, prowadzących do stworzenia możliwości udziału uczniom w zajęciach dodatkowych, w celu uzupełnienia braków lub rozwijanie zainteresowań i umiejętności,
- Zwiększenie działań prowadzących do organizacji dodatkowych godzin lekcyjnych dla dzieci przygotowujących się do egzaminów: dla szóstoklasistów oraz uczniów kończących gimnazjum,
 - Organizację spotkań, festynów, pikników mających na celu promowanie edukacji,
 - Podejmowanie działań zmierzających do pozyskania środków dla uczniów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej,
 - Organizowanie kół zainteresowań dla dzieci i młodzieży, których celem będzie zaangażowanie się w życie społeczne,
 - Zaangażowanie się w dokształcanie dorosłych poprzez zachęcanie do podnoszenia kwalifikacji, udostępnianie informacji na ten temat,
 - Pomoc w organizacji dojazdu do ośrodka zdrowia, dla osób, które nie mogą go sobie zapewnić we własnym zakresie,
 - Podjęcie działań zmierzających do ułatwienia dostępu do specjalistów, poprzez np. przyjazd lekarza specjalisty do ośrodka zdrowia w Tarłowie, jeden raz na miesiąc/kwartał/rok w zależności od zgłaszanych potrzeb w ośrodku zdrowia,
 - promowanie zdrowego trybu życia,
 - Zwiększenie działań zmierzających do edukacji w zakresie zdrowego stylu życia, m.in. odżywianie, ruch na świeżym powietrzu, badania profilaktyczne, poprzez organizację spotkań, warsztatów, festynów, kampanii informacyjnych itp.,
 - Organizacja spotkań i warsztatów, których celem będzie przedstawienie czynników, które szkodzą naszemu zdrowiu.
 - Działania zmierzające do pomocy finansowej i niematerialnej rodzinom osób niepełnosprawnych,
 - Podjęcie działań, których celem będzie włączenie się osób niepełnosprawnych w życie gminy, danie możliwości wyrażenia swoich opinii i potrzeb,
 - Podjęcie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na dostosowanie budynków użyteczności publicznej, pozwalających na samodzielne z nich korzystanie przez osoby niepełnosprawne,
 - Promowanie równouprawnienia,
 - Podjęcie działań edukacyjnych, skierowanych do dzieci i młodzieży, podejmujących zagadnienia dyskryminacji, uprzedzeń, nietoleracji,

- Podjęcie działań umożliwiających mieszkańcom nie posiadającym internetu, dostęp do sieci.
- Promowanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, poprzez szkolenia lub kampanie informacyjną,
- Zwiększenie działań mających na celu rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy, wspieranie nowych, a także istniejących firm,
- Zwiększenie działań mających na celu poprawę funkcjonowania komunikacji publicznej na terenie gminy, a szczególnie ułatwienie dojazdu do większych miast, w których będzie można znaleźć zatrudnienie.
- zwiększenie działań mających na celu powstanie nowych miejsc pracy, poprzez: podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych, zachęcanie do samo zatrudnienia, pomoc w pozyskiwaniu funduszy na otwarcie własnej działalności gospodarczej,
- Pozyskiwanie firm zewnętrznych i zachęcanie ich do inwestycji na terenie gminy, np. zakłady przetwórstwa: mlecznego, owoców, warzyw, itp.
- Identyfikacja i usunięcie skutków niekorzystnych zjawisk, które spowodowały degradację obszaru Gminy Tarłów poprzez stworzenie warunków do jej zrównoważonego rozwoju poprzez działania rewitalizacyjne skupione wokół najistotniejszych z punktu widzenia gminy filarów:
 - rozwój gospodarczy realizowany poprzez działania zmierzające do tworzenia nowych miejsc pracy, pobudzenia przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej,
 - rozwój przestrzenno-ekologiczny realizowany w przestrzeni publicznej obejmujący remonty, modernizacje i konserwacje zabytkowych obiektów i innych obiektów przestrzeni publicznej, a także wpływający na poprawę stanu środowiska naturalnego;
 - rozwój społeczny – realizowany poprzez działania zmierzające do zapobiegania patologiom społecznym a także sprzyjającym rozwojowi podmiotów i przedsięwzięć z zakresu ekonomii społecznej.
 - poprawa jakości przestrzeni i zagospodarowania gminy poprzez zwiększenie dostępności do obszarów o walorach turystycznych
 - rewitalizacja gminy jako kompleksowy proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych mający na celu wyprowadzenie obszaru gminy ze stanu kryzysowego poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jej rozwoju w oparciu o wykorzystanie uwarunkowań endogenicznych.

4.2. Przegląd problemów i potencjałów rozwojowych Gminy Tarłów.

1. Społeczno gospodarcze położenie gminy

Problemy:

- peryferyjne położenie gminy względem województwa świętokrzyskiego
- brak mostu na rzece Wiśle
- peryferyjne położenie gminy względem siedziby powiatu.

Potencjały:

- przebieg przez teren gminy drogi krajowej relacji Warszawa –Bytom
- niewielka odległość od dużego ośrodka miejskiego
- czyste ekologiczne środowisko

Położenie gminy może być potencjałem rozwojowym pod warunkiem pełnego wykorzystania możliwości rozwojowych płynących z czystego środowiska naturalnego oraz walorów krajobrazowych – rzeki Kamienna i Wisła.

Gmina może zyskiwać miano terenu o wysokich walorach środowiska naturalnego (bez spalin, hałasu, zanieczyszczeń) a przy tym leżące przy ważnym szlaku komunikacyjnym Warszawa- Bytom.

2. Walory ekologiczne i zasoby gospodarcze środowiska przyrodniczego

Problemy:

- zbyt małe zasoby wód powierzchniowych;
- brak zbiorników wodnych zarówno retencyjnych jak i rekreacyjnych i brak możliwości lokalizacji takich zbiorników;

- ograniczona pojemność składowania odpadów
- zagrożenie powodziowe

Potencjały

- czyste rzeki
- bardzo dobre warunki klimatyczne
- wystarczające zasoby wody pitnej
- możliwość wykorzystania terenów pod rekreację
- lasy wykorzystane gospodarczo
- złoża kopalin mineralnych: wapień, fosforyty, złoża piasku.

3. Strefa demograficzno- społeczna

Problemy:

- ujemny przyrost naturalny
- brak poczucia przyszłości wśród młodzieży w kontekście pracy i kariery
- brak miejsc pracy okołorolniczej
- wysokie bezrobocie

Potencjały:

- powrót na teren gminy byłych jej mieszkańców w wieku emerytalnym.

4) Rolnictwo

Problemy:

- ogólnokrajowy stan głębokiej i długotrwałej dekonunktury na produkty rolne i brak zorganizowanego systemu odbioru produkcji rolnej;
- rozdrobnienie agrarne gospodarstw utrudniające racjonalne wykorzystanie wszystkich gruntów i podwyższenie kosztów produkcji;
- brak grup producenckich a nawet inicjatywy do ich tworzenia;
- brak przetwórstwa produktów rolnych i lokalnego rynku zbytu;
- brak tanich kredytów dla rolników;
- potrzeba przeprowadzenia scalenia gruntów;

Potencjały:

- dobre, różnorodne gleby
- zdrowa, ekologiczna żywność;
- dużo nowych i nowoczesnych maszyn gospodarczych
- szeroka gama upraw: sadownictwo, warzywnictwo, buraki cukrowe, zboża, hodowla trzody chlewnej;
- zasoby terenów pod budowę przetwórnictwa.

5) Gospodarka rynkowa jako baza ekonomiczna gminy

Problemy:

- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, w tym zbyt mała liczba podmiotów gospodarczych a lokalne inicjatywy na niskim poziomie;
- niewystarczająca podaż miejsc pracy, w tym w szczególności okołorolniczej;
- słabo urozmaicona baza ekonomiczna, zwłaszcza słaby poziom rozwoju przemysłu, co obecnie pozbawia ten obszar platformy transferu technologii innowacyjnych i możliwości tworzenia własnych innowacji;

- brak zainteresowania inwestorów niezależnych od władz samorządowych, w tym głównie inwestorów zewnętrznych, lokowaniem kapitału w gminie;

- niskie wpływy do budżetu gminy;
- niskie wydatki Gminy na rozwój gospodarczy;

Potencjały:

- istniejące załóżki agroturystyki;

- istniejące tereny o dużych walorach rekreacyjnych;

- potencjalna baza do uruchomienia przemysłu;

- tereny o możliwościach inwestycyjnych (pod różnego rodzaju inwestycje), szczególnie dla inwestycji związanych z rolnictwem.

-promocja Gminy Tarłów

6) Komunikacja

Problemy:

- brak możliwości przeprawy przez rzekę Wisłę;
- niedostateczny stan techniczny i niedogodne parametry geometryczne niektórych dróg;

Potencjały

- możliwość uruchomienia przeprawy promowej przez rzekę Wisłę;
- wystarczająca sieć dróg.

7) Gospodarka wodno-ściekowa

Problemy:

- niedostateczny poziom kanalizacji;

Potencjały:

- gmina jest zwodociągowana

- istnieje program rozbudowy kanalizacji gminy

- istnieje oczyszczalnia ścieków o parametrach wystarczających dla zaspokojenia potrzeb całej gminy. Diagnoza sytuacji ekonomicznej Gminy Tarłów i przeprowadzona analiza SWOT pozwoliły na wyciągnięcie wniosków i wyznaczenie trzech obszarów strategicznych, które w znaczący sposób wpływają na jej przyszły rozwój gospodarczy. Obszarami tymi są rolnictwo, turystyka oraz przedsiębiorczość.

Rolnictwo jest jednym z głównych źródeł dochodów własnych budżetu gminy. Z uwagi na zróżnicowaną jakość gleb w gminie, dominuje tradycyjne rolnictwo, nie zawsze opłacalne w dzisiejszych warunkach rynkowych. Rolnictwo w obecnym stanie nie sprosta warunkom rynkowym. Małe gospodarstwa nie podołają wymaganiom odbiorców. Dlatego też należy skierować działania w rolnictwie na łączenie się rolników w grupy producenckie,

które stanowią będą podmioty rynkowe konkurencyjne dla innych producentów i dostawców. Gmina posiada duże możliwości rozwoju w oparciu o zrestrukturyzowane rolnictwo oraz rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej. Restrukturyzacja rolnictwa jest uwarunkowana tworzeniem nowych miejsc pracy dla rolników, którzy nie sprostają konkurencji i będą musieli znaleźć inne źródło utrzymania, poprzez tworzenie mikroprzedsiębiorstw nastawionych na świadczenie usług dla mieszkańców gminy. Nowe miejsca pracy dla rolników mogą stworzyć grupy producenckie, które stale będą podnosić jakość swoich produktów co pozwoli na osiągnięcie większych zysków.

Obok rolnictwa drugim ważnym kierunkiem rozwoju gminy jest działalność pozarolnicza. Nadprodukcja w rolnictwie oraz nadwyżki siły roboczej na wsi powodują odchodzenie od tradycyjnego rolnictwa i szukanie innych źródeł utrzymania mieszkańców wsi. Powoduje to również migrację młodych i wykształconych ludzi do większych ośrodków dających szansę rozwoju. Powstrzymanie procesu migracji wiąże się bezpośrednio z zapewnieniem miejsc pracy w miejscu zamieszkania lub najbliższej okolicy. Ponadto ludność odchodząca z rolnictwa musi znaleźć nowe źródła utrzymania. W przypadku Gminy Tarłów duże możliwości zarobkowania może przynieść rozwój działalności turystycznej, agroturystycznej oraz rekreacyjnej. Związane jest to z atrakcyjnym położeniem Gminy Tarłów – w Dolinie Wisły. Ponadto gmina posiada wiele atrakcji naturalnych takich jak lasy, cieki i zbiorniki wodne, wysokie walory krajobrazowe oraz wiele cennych zabytków. Żeby jednak gmina w pełni mogła wykorzystać swoje położenie, walory przyrodnicze oraz bogatą historię potrzebne jest zaangażowanie i wzajemna współpraca pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, osobami fizycznymi oraz wykorzystanie wszystkich możliwych atutów i zasobów gminy w tym zakresie. Działania takie w połączeniu z szerokim zakresem usług publicznych zdecydowanie zwiększą atrakcyjność gminy.

Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy powinno polegać przede wszystkim na wykorzystaniu istniejących zasobów takich jak zabytki architektury i sztuki, zbiorniki wodne, tereny leśne. W przypadku zabytków konieczne będzie ustalenie z podmiotami zarządzającymi zasad udostępniania obiektów dla zwiedzających oraz w wielu przypadkach ich renowacja i odbudowa. Zbiorniki i cieki wodne wymagają oczyszczenia i budowy podstawowej infrastruktury usługowej w ich otoczeniu. Podobnie sprawa przedstawia się w przypadku terenów leśnych. Brakuje szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, infrastruktury usługowej. W przypadku pozostałej działalności gospodarczej konieczne jest tworzenie dogodnych warunków do lokalizacji na terenie gminy przedsięwzięć

inwestycyjnych oraz wspierania lokalnych inicjatyw gospodarczych. Ważnym aspektem jest współpraca z różnymi grupami społecznymi i wzajemna promocja np. gminy przez przedsiębiorców i przedsiębiorców przez gminę a także współpraca na linii gmina – przedsiębiorca – organizacja pozarządowa.

Poniżej dla wyznaczonych obszarów strategicznych zostały wyznaczone cele oraz zadania, których realizacja przyczyni się do wzrostu gospodarczego, do pozytywnych przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych oraz poprawy jakości życia na terenie Gminy Tarłów w tym wyprowadzenia obszaru gminy ze stanu kryzysowego poprzez nadanie mu nowej, jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju.

I OBSZAR - ROLNICTWO	
CEL	ZADANIA
Wspieranie działań prowadzących do poprawy wydajności i jakości produkcji rolnej	<ul style="list-style-type: none"> organizowanie bezpłatnych specjalistycznych szkoleń dla rolników, promowanie stosowania nowych technik w produkcji rolnej, scalanie gruntów rolnych, wspieranie grup producenckich
Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> kampania informacyjna dla rolników na temat możliwości pozyskania środków finansowych na rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz na różnicowanie działalności nierolniczej, szkolenia dla rolników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa, doradztwo w zakresie zmiany zawodu, bezpłatne doradztwo prawne
Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu	<ul style="list-style-type: none"> rewitalizacja i rozwój obszarów wiejskich
Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami	<ul style="list-style-type: none"> usuwanie skutków i przeciwdziałanie degradacji środowiska rewitalizacja obszarów zurbanizowanych

II OBSZAR - TURYSTYKA	
CEL	ZADANIA
Rozwijanie i poprawa jakości infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej oraz infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • budowa nowych, rozbudowa już istniejących obiektów gastronomicznych, noclegowych i sportowo-kulturalnych <ul style="list-style-type: none"> • budowa pól namiotowych, campingów, zagospodarowanie terenów przy zbiornikach wodnych, • poprawa stanu technicznego istniejących szlaków turystycznych oraz tworzenie nowych dla potrzeb turystyki pieszej i rowerowej • likwidacja wszelkich barier architektonicznych i komunikacyjnych utrudniających życie osobom niepełnosprawnym • rewitalizacja wydzielonych zespołów urbanistycznych fragmentów miejscowości Gminy Tarłów
Aktywna promocja oferty turystycznej gminy	<ul style="list-style-type: none"> • promocja walorów turystycznych gminy, • wzajemna współpraca władz gminy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami w zakresie wspólnej promocji turystyki, rozwój handlu i usług towarzyszących turystyce, organizacja punktów informacyjnych (tablice informacyjne) <ul style="list-style-type: none"> • renowacja obiektów zabytkowych i historycznych występujących na terenie gminy
Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój i promocja produktów turystycznych regionu
III OBSZAR - PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
CEL	ZADANIA
Wspieranie powstawania nowych oraz kreowania sprzyjających warunków dla rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • bezpłatne doradztwo w zakresie zakładania działalności gospodarczej, doradztwo dla przedsiębiorców z zakresu pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych na zakładanie i rozwój działalności gospodarczej, <ul style="list-style-type: none"> • informowanie przedsiębiorców o możliwościach refundowania kosztów, • tworzenia nowych miejsc pracy, • ułatwienia administracyjno-organizacyjne dla przedsiębiorców
Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie terenów pod inwestycje, scalanie lub zamiana gruntów

Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój sportu i rekreacji, promocja zdrowego stylu życia, • przeciwdziałanie procesom marginalizacji społecznej
Wzmacnianie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> • Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu

4.3. Szanse i zagrożenia rozwojowe Gminy Tarłów.

Podstawę programu rozwoju lokalnego Gminy Tarłów stanowi scenariuszowa wizja przyszłości gminy.

Składa się ona z dwóch skrajnych scenariuszy przyszłości gminy, opracowanych na tych samych zasadach metodycznych, lecz na różnych założeniach merytorycznych. Ich treść wynika z obecnych i przyszłych obiektywnych uwarunkowań rozwoju. Na założeniach stanowiących niekorzystne wewnątrz gminne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju oparty jest scenariusz zagrożeń, natomiast na założeniach pozytywnych oparty jest scenariusz szans. Scenariusz szans jest prostą podstawą wyboru programu rozwoju gminy w najkorzystniejszym układzie uwarunkowań obiektywnych czyli lokalnych i zewnętrznych.

• SZANSE ROZWOJOWE GMINY TARŁÓW

- w sferze usprawnienia gospodarki rynkowej:

a) tworzenie lokalnych organizacji przedsiębiorców, producentów rolnych oraz lokalnych systemów marketingowych w zakresie dominujących funkcji gospodarki rynkowej, np. marketing w produkcji rolnej, turystyce, usługach;

b) tworzenie lokalnych funduszy na użytek wspomagania organizacji przedsiębiorców i producentów rolnych działających *non-profit*;

c) tworzenie sieci punktów kontaktowo – informacyjnych o infrastrukturze ekonomicznej na użytek wszelkich uczestników rynku.

- w sferze rolnictwa:

a) program porządkowania gruntów pozostających w użytkowaniu rolniczym z wydzieleniem gruntów mało przydatnych dla rolnictwa w obecnych realnych warunkach rynkowych z możliwością ich zalesienia;

b) program utworzenia zrzeszenia marketingowego producentów rolnych uczestniczących w sposób zorganizowany na rynku giełdowym. Program może uwzględnić kilka takich zrzeszeń dla poszczególnych grup (branż) produktów;

c) program organizacji pośrednictwa w obrocie rynkowym gruntami rolnymi i budowlanymi;

d) program organizacji kompleksowej technicznej i organizacji obsługi rolnictwa;

- w infrastrukturze technicznej:

a) program kanalizacji oraz oczyszczania ścieków z realizacją wymaganych oczyszczalni ścieków;

b) program modernizacji sieci i urządzeń sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia;

c) program racjonalnego wykorzystania odpadów, w systemie recyklingu;

- w turystyce:

a) program organizacji turystyki na terenie gminy;

b) program udostępnienia walorów przyrodniczych poprzez tworzenie szlaków i ścieżek turystycznych;

c) program promocji i informacji turystycznej gminy

- w komunikacji:

a) program modernizacji sieci dróg;

b) program budowy ciągów pieszych i rowerowych przy trasach komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu.

- w sferze środowiska przyrodniczego:

a) kompleksowy program ochrony drobniejszych i rozproszonych walorów oraz zasobów środowiska przyrodniczego;

b) program ochrony terenów zagrożonych powodzią;

c) program zalesień i zadrzewień śródpolnych;

d) program budowy zbiorników retencyjno – rekreacyjnych .

- w sferze społecznej:

a) program rozwoju działalności kulturalnej;

b) program rewaloryzacji obiektów oświaty;

c) program tworzenia urządzeń sportowych i rekreacyjnych.

• ZAGROŻENIA ROZWOJU GMINY TARLÓW

a) relatywnie niskie dochody (w tym dochody własne na 1 mieszkańca) gminy, co ogranicza możliwości zwiększania środków finansowych przeznaczonych na rozwój,

b) częste występowanie klęsk żywiołowych (powódź, susza),

c) peryferyjne położenie gminy,

d) niekorzystne tendencje demograficzne – starzenie się społeczeństwa,

e) niski przyrost naturalny,

- f) ujemne saldo migracji i odpływ ludzi młodych, aktywnych i dobrze wykształconych,
- g) słabe zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, lokowaniem kapitału na obszarze gminy,
- h) wysoka stopa bezrobocia,
- i) niska kondycja ekonomiczna gospodarstw rolnych oraz niewystarczająca konkurencyjność produkcji rolnej,
- j) rozdrobnienia gospodarstw rolnych,
- k) niewystarczająca baza turystyczna w części miejscowości i obszarów o dużych walorach przyrodniczych i kulturowych

4.4. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Zakładane osiągnięcia

- Promocja gminy na zewnątrz i jego produktów regionalnych.
- Inicjowanie powstawania lokalnych instytucji wspierania przedsiębiorczości.
- Analiza potrzeb szkoleniowych.
- Rozwój infrastruktury technicznej (drogi, wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, gospodarka odpadami).
- Tworzenie programów wspierających rozwój obszaru gminy poprzez:
 - promowanie alternatywnych źródeł dochodu poza tradycyjnym rolnictwem,
 - informowanie o dostępnych programach pomocowych i ułatwianie do nich dostępu dla rolników, przedsiębiorców i gmin.
- Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu w celu wspierania przedsiębiorczości.
- Organizacja spotkań prezentujących i promujących przykłady dobrej praktyki.
- Współpraca Gminy Tarłów z organizacjami pozarządowymi – „Program współpracy Gminy Tarłów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”.

Wskaźniki osiągnięć

- Zróżnicowanie źródeł dochodów mieszkańców,
- Zwiększanie wpływów podatkowych,
- Poprawa infrastruktury technicznej,
- Wzrost zamożności mieszkańców,
- Podniesienie aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców,

- Wzrost liczby przedsiębiorstw,
- Zwiększenie ilości miejsc pracy,
- Właściwe gospodarowanie środowiskiem naturalnym.
- Rewitalizacja poprzez wyprowadzenie obszaru gminy ze stanu kryzysowego poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jej rozwoju w oparciu o wykorzystanie uwarunkowań endogenicznych.

Rozdział V

PLAN FINANSOWY NA LATA 2016-2023

Dla poprawnego rozwoju gminy koniecznym jest realizowanie inwestycji, które będą służyły poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej na danym obszarze. Dlatego każda gmina, w tym także gmina Tarłów, analizuje sytuację panującą na jej obszarze, aby na tej podstawie określić zadania, jakie należy wykonać w przyszłości. Zadania te przyczynić mają się do rozwoju gminy. Podejmowane działania można podzielić na kilka rodzajów według ich wpływu na poszczególne dziedziny życia społeczno-gospodarczego.

a) Wpływające na poprawę warunków i jakości życia mieszkańców.

Jest to szeroki wachlarz działań, które mogą być realizowane przez wiele zadań jak rozwój infrastruktury technicznej. Gmina Tarłów projektując zadania na przyszłość, brała pod uwagę przede wszystkim dobro społeczności lokalnej. Dlatego sukcesywnie dąży do pełnego wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną, która poprawiłaby warunki i jakość życia mieszkańców gminy, a z drugiej strony przyczyniłaby się do poprawy atrakcyjności tego terenu pod względem inwestycyjnym (przyciąganie nowych przedsiębiorstw, które dałyby mieszkańcom gminy nowe miejsca pracy) jak i turystycznym (możliwość rozwijania m.in. agroturystyki na obszarze gminy Tarłów).

b) Wpływające na rozwój infrastruktury technicznej

Wszelkie działania związane z infrastrukturą techniczną są na ogół podstawowym rodzajem działań realizowanych przez gminę. Do tego typu działań należą przede wszystkim: uzbrajanie terenów Gminy Tarłów w niezbędną infrastrukturę techniczną (sieci kanalizacyjne, wodociągowe, gazownicze), budowa/modernizacja oczyszczalni ścieków, budowa/remonty dróg itp. Gmina zmierza do stworzenia pełnej infrastruktury technicznej na swoim obszarze. Z uwagi na fakt, tereny te są na dzień dzisiejszy uzbrojone jedynie częściowo, część działań gminy Tarłów koncentrować będzie się na budowie wodociągów i kanalizacji. Ponadto gmina stara się stale podnosić jakość dróg na swoim terenie, dlatego wśród planowanych działań

znaczące miejsce zajmują projekty przebudowy kilkunastu odcinków dróg, które mają istotne znaczenie dla systemu komunikacji na terenie gminy.

c) Wpływające na poprawę środowiska przyrodniczego

Działania te mają na celu poprawienie stanu środowiska przyrodniczego na terenie gminy, m.in. poprawa stanu wód, gleby, powietrza itp. Gmina Tarłów poprzez budowę systemu kanalizacji na swoim terenie przyczyni się do poprawy stanu środowiska.

d) Wpływające na poprawę otoczenia kulturowego, turystycznego, sportowego

To wszelkiego rodzaju działania, które pozwolą rozwinąć gminę pod względem kulturowym, ale także przyczyniające się do rozwoju turystyki na tym obszarze oraz aktywnych form wypoczynku. Gmina Tarłów stara się rozwijać działalność kulturową i sportową na swoim terenie, dlatego wśród planowanych przedsięwzięć na najbliższe lata znalazły się m.in.: modernizacja boiska sportowego w Wólce Tarłowskiej, rewitalizacja terenów zielonych poprzez przywrócenie mieszkańcom gminy terenów w postaci atrakcyjnej, wielofunkcyjnej i ogólnodostępnej przestrzeni rekreacyjnej, dostosowanej pod względem programowych do wymagań i potrzeb społeczności jak również turystyki. poprzez wykonanie boiska do piłki nożnej, siatkowej, plac zabaw dla dzieci, tereny rekreacji i wypoczynki wyposażone w ławeczki, alejki w Tarłowie. Działania te pozwolą pobudzać aktywność sportową i społeczną nie tylko wśród uczniów, ale także wśród mieszkańców gminy. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że obiekty te będą wykorzystywane przy organizacji różnorodnych imprez o charakterze kulturalnym, dzięki czemu większa liczba mieszkańców będzie mogła z nich korzystać. Samorząd gminny zdaje sobie również sprawę jak istotnym sektorem w gospodarce jest coraz dynamiczniej rozwijająca się turystyka. W związku z tym gmina stara się podejmować działania mające na celu poprawianie atrakcyjności turystycznej gminy, m.in. poprzez rewitalizację rynku w Tarłowie.

e) Inne

Poza wymienionymi wyżej działaniami gmina realizuje szereg innych przedsięwzięć, m.in. mających poprawić stan infrastruktury edukacyjnej na swoim obszarze poprzez remont szkoły w Tarłowie, Przedszkola w Tarłowie. Wiele uwagi poświęcono działaniom związanym z poprawą bezpieczeństwa ruchu, tj. z budowa parkingów i chodników.

Gmina Tarłów zgodnie z dokumentami tematycznymi programów operacyjnych Unii Europejskiej musi zapewnić część środków potrzebnych na realizację inwestycji. Po ogólnym oszacowaniu kosztów poszczególnych projektów dokonano ich podziału na źródła ich finansowania zgodnie z posiadanymi informacjami. Aktualna i prognozowana sytuacja

finansowa Gminy Tarłów w okresie programowania 2015-2020 została przedstawiona w poniższych tabelkach.

Poniżej przedstawione zostały tabele z poszczególnymi projektami, sposoby ich finansowania i czas ich realizacji. Zaprezentowany w Planie Rozwoju Lokalnego *Plan finansowy Gminy Tarłów* jest powiązany z *Wieloletnią Prognozą Finansową*. W planowaniu finansowym uwzględniono zadania współfinansowane z budżetu Gminy Tarłów i źródeł zewnętrznych (krajowych oraz za środków Unii Europejskiej).

Możliwości sfinansowania potrzeb inwestycyjnych gminy zależą przede wszystkim od poziomu dochodów oraz niezbędnych wydatków na zaspokojenie bieżących potrzeb publicznych oraz obsługę zadłużenia. Im wyższe dochody i niższe wydatki, tym większe możliwości finansowania potrzeb rozwojowych.

5.1. WYDATKI NA WIELOLETNIE PROGRAMY INWESTYCYJNE

Lp.	Program inwestycyjny	Rok rozpoczęcia i zakończenia inwestycji	Źródła finansowania wydatków:	
			<i>dochody własne</i>	<i>Dotacje</i>
Infrastruktura turystyczna				
1.	Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika wodnego w Duranowie – Rozwój rekreacji i wypoczynku	2016 - 2018	54 000,00	96 000,00
2.	Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika wodnego w Brzozowej - rozwój rekreacji i wypoczynku	2016 - 2018	36 000,00	64 000,00
3.	Modernizacja i zagospodarowanie parku w Tarłowie	2016	20.000,00	60.000,00
4.	Zagospodarowanie terenu przy cieku wodnym (ścieżki rowerowe, ławeczki, park)	2016-2017	100.000,00	250.000,00
Infrastruktura techniczna				
1.	Budowa sieci wodociągowej w Zembrzynie Kościelnym	2016	54.000,00	96.000,00
3.	Budowa przydomowych	2016-2018	252 000,00	448 000,00

	oczyszczalni ścieków			
4.	Kompleksowe rozwiązanie gospodarki ściekowej za pomocą zbiorczej kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków dla terenu Gminy Tarłów	2016 – 2018	4 500 000,00	25 500 000,00
5.	Remont kapitalny budynków stanowiących własność Gminy Tarłów	2016 - 2017	180000,00	1020000,00
6.	Udrożnienie rowów melioracyjnych na terenie Ciszyc, Leśnych Chałup.	2016-2018	60.000,00	200.000,00
Odnowa i rozwój wsi				
1.	Zagospodarowanie terenu wokół budynku świetlicy wiejskiej w Ciszycy Dolnej	2016-2017	20.000,00	60.000,00
2.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej i w Ciszycy Górnej	2016-2017	15.000,00	55.000,00
3.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Julianowie	2017	20.000,00	60.000,00
4.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Cegielni	2016-2017	35.000,00	100.000,00
5.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Hermanowie	2016-2017	15.000,00	55.000,00
6.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Leśnych Chałupach	2016-2017	15.000,00	55.000,00
7.	Budowa świetlicy w Ostrowie	2016-2017	10.000,00	50.000,00
8.	Modernizacja obiektów sportowych w KS Tarłów	2017-2018	20.000,00	100.000,00
9.	Budowa świetlicy w Teofilowie.	2018	20.000,00	60.000,00
10.	Budowa świetlicy w Ostrowie	2016	20.000,00	60.000,00
11.	Budowa świetlicy	2017-2018	20.000,00	60.000,00

	w Bronisławowie.			
12.	Budowa świetlicy w Janowie	2017-2018	20.000,00	60.000,00
13.	Budowa świetlicy w Wólce Lipowej wraz z zagospodarowaniem terenu (plac zabaw)	2017	20.000,00	60.000,00
14.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Tarłowie	2017	20.000,00	60.000,00
15.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Czekarzewicach	2016-2018	20.000,00	60.000,00
16.	Remont i wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Słupii Nadbrzeżnej Kolonii	2016-2018	20.000,00	60.000,00
17.	Uzupełnienie oświetlenia w sołectwie	2016-2020	20.000,00	50.000,00
18.	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Mieczysławów	2021-2022	49077,14	73700,00
Inwestycje drogowe				
1.	Przebudowa drogi nr 391017T Cegielnia-Tadeuszów	2016	151716,00	606.864,00
2.	Przebudowa drogi nr 391013T Julianów- Słupia Nadbrzeżna Wieś	2016-2017	168207,20	672828,80
3.	Przebudowa drogi nr 015 Hermanów- Górna droga	2016	85876,00	342304,00
4.	Przebudowa drogi nr 391041T Kozłówek Ostrowiecki-Brzozowa	2016-2017	38251,20	191256,00
5.	Przebudowa drogi Tarłów Nr391001T-Zemborzyn Kościelny – poprawa stanu nawierzchni dróg gminnych	2016	222641,60	890566,40
6.	Przebudowa drogi gminnej Nr 391012T Tarłów-Kolonia Dąbrówka-poprawa stanu nawierzchni dróg gminnych	2016	103864,40	415457,60
7.	Przebudowa drogi Duranów-Zagórze	2016-2018	36032,00	144.128,00
8.	Przebudowa drogi Teofilów-Zaduranów	2017	63056,00	15.764,00
9.	Przebudowa drogi Brzozowa-Potok	2017-2018	38741,60	154966,40

10.	Mostek na rzece Kamiennej w Czekarzewicach Drugich	2018-2020	108758,40	435034,60
11.	Przebudowa drogi rolniczej nr 147 Czekarzewice I, Helenów-Zemborzyn Nowiny	2016-2018	86 000,00	206 191,65
12.	Remont drogi dojazdowej do cmentarza w Słupii Nadbrzeżnej Wsi	2018	42.000,00	42.000,00
13.	Remont drogi Leopoldów-Julianów	2018-2019	12.000,00	70.000,00
14.	Przebudowa drogi Gminnej Jadwigów-Tadeuszów	2016-2018	70 000,00	182 035,70
15.	Rozbudowa drogi gminnej Sulejów –Zemborzyn Kościelny	2018-2020	20.000,00	80.000,00
Działania związane z ochroną środowiska				
1.	Program likwidacji materiałów pochodzenia azbestowego	2016-2032	344.000,00	2.300.000,00
Infrastruktura społeczna				
1.	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w Tarłowie	2017-2019	100.000,00	250.000,00
Edukacja				
1.	Wyposażenie szkolnych pracowni komputerowych	2017	5.000,00	20.000,00
2.	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej	2017	30.000,00	400.000,00
Rewitalizacja obszaru gminy				
1.	Rewaloryzacja, zabezpieczenie i udostępnienie turystyczne unikatowego kościoła pw. Świętej Trójcy wraz z dostosowaniem świetlic w Tarłowie i Czekarzewicach Drugich do prowadzenia działalności kulturalnej.	2017-2018	846 341,57	3 385 366,28
2.	Rewitalizacja wydzielonych zespołów urbanistycznych fragmentów miejscowości Gminy Tarłów	2017-2018		

ROZDZIAŁ VI

SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

6.1. Plan Rozwoju Lokalnego

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem ponad kadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest przedsięwzięciem złożonym, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i starej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu programu towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze. Ze względu na swój długookresowy charakter wdrażanie założeń planu jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do priorytetów w zakresie uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych.

Poszczególne projekty wdrażane są w oparciu o harmonogram realizacji projektów zawarty we wcześniejszej części niniejszego dokumentu. W planie Rozwoju Lokalnego zostaną zaprezentowane obligatoryjne zadania inwestycyjne na lata 2016-2023 wraz z możliwościami finansowymi gminy Tarłów.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów zostanie zatwierdzony i przyjęty do realizacji uchwałą Rady Gminy w Tarłowie. Odpowiedzialność za wdrożenie Planu Rozwoju Lokalnego spoczywa na samorządzie Gminy Tarłów oraz innych jednostkach odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań.

Zgodnie z zapisami Ustawy o samorządzie gminnym, samorząd, a w jego imieniu Rada Gminy, odpowiada za inicjowanie, formułowanie i realizację polityki rozwoju, a więc zaprogramowanie i realizację celów na poziomie gminy oraz za monitorowanie i nadzór nad całością działań podejmowanych w gminie na rzecz jego rozwoju.

Rada Gminy określi główne kierunki polityki rozwoju na poziomie gminy poprzez uchwalenie strategii rozwoju, programów sektorowych oraz Plan Rozwoju Lokalnego. Rada Gminy odpowiedzialna jest za działania związane z wdrażaniem Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów.

Bezpośrednim, wdrożeniem Planu Rozwoju Lokalnego zajmą się pracownicy Urzędu

Gminy, jednostki organizacyjne Gminy oraz jednostki współpracujące z Urzędem Gminy. Do ich obowiązków należy: przygotowanie wniosków aplikacyjnych i wszystkich niezbędnych dokumentów, załączników i pozwoleń, przygotowaniem dokumentacji technicznej projektów, obsługa finansową projektów, monitorowanie realizacji projektów, składanie sprawozdań z ich realizacji.

Realizatorzy zadań są odpowiedzialni za wybór bezpośrednich wykonawców inwestycji oraz dostawców usług i towarów, a także za wykonanie zaplanowanych i finansowych działań niezbędnych do osiągnięcia wyznaczonych celów. Podmioty te odpowiadają również zgromadzenie niezbędnej dokumentacji i danych pozwalających na pełną kontrolę sposobu realizacji projektu.

Podstawowa zasada, na której opierać się będzie zarządzanie lokalnym planem rozwoju jest zasada partnerstwa. Podstawą wdrażania musi być zintegrowane działanie. W realizację zaangażowane zostaną samorządy terytorialne, organizacje pozarządowe oraz podmioty zaliczane do sektora niepublicznego.

Aby zapewnić udział społeczny zostaną przeprowadzone działania konsultacyjne i koordynacje nad programem z różnymi grupami społecznymi i środowiskiem gospodarczym.

Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich

Ogólny opis działania

Realizacja działania wpłynie na poprawę warunków życia na obszarach wiejskich poprzez zapewnienie dostępu do podstawowych usług, w tym infrastruktury technicznej i kulturalnej, dla ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Możliwość realizacji operacji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz budowy lub modernizacji dróg lokalnych przyczyni się do likwidacji bariery rozwoju obszarów wiejskich jaką jest słabo rozwinięta infrastruktura techniczna. Wprowadzenie możliwości dofinansowania inwestycji dotyczących odnawiania obiektów zabytkowych, lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, pozwoli zachować dziedzictwo kulturowe i specyfikę obszarów wiejskich.

Ponadto, działanie przyczyni się do skrócenia łańcucha pośredników i przybliżenia konsumentom specyfiki produktów lokalnych poprzez wsparcie infrastruktury handlowej. Operacje realizowane w ramach działania PROW i RPO woj. świętokrzyskiego respektują zasady polityki przestrzennej kraju, ponieważ są spójne z planem zagospodarowania

przestrzennego gminy lub jej strategii rozwoju, tym samym przeciwstawiają się chaosowi przestrzennemu.

Cele szczegółowe i przekrojowe

Priorytet 1. Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujący obszar:

- Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich

Priorytet 2. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, ze szczególnym naciskiem na następujący cel:

- Lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynku lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe

Poddziałanie: Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszeniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii;

Zadania Operacje dotyczące zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych

Koszty kwalifikowane obejmują:

- Koszty budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów budowlanych;
- Koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- Koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Zadanie Budowa lub modernizacja dróg lokalnych

Koszty kwalifikowane obejmują:

- Koszty budowy, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- Koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- Koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

Poddziałanie: Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej.

Zadanie Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego

Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje:

- Odnowianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,

- Zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Poddziałanie: Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury

Zadanie Inwestycyjne w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej.

Koszty kwalifikowane obejmują :

- Koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- Koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- Koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

6.2. Finansowanie Planu Rozwoju Lokalnego

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Zakłada się że wykonanie wszystkich planowanych zadań w latach 2016-2023 powoduje przesunięcie realizacji na lata następne. Plan finansowy z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania oraz harmonogramu na poszczególne lata został przedstawiony w rozdziale V.

Podstawowym źródłem finansowania części działań zaplanowanych w Planie są środki pochodzące z budżetu Gminy Tarłów. Jednakże z uwagi na ambitnie wytyczone cele oraz możliwość pozyskania środków z innych źródeł Gmina Tarłów będzie ubiegać się o dofinansowanie realizowanych przedsięwzięć z zewnętrznych środków finansowych.

Władze Gminy przewidują pozyskanie środków finansowych z następujących źródeł:

- Z budżetu państwa
- Z programów pomocowych Unii Europejskiej
- Z programów Rządu RP
- Z instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych
- Z polskich fundacji organizacji
- Z rządowych programów wspierających integrację europejską
- od inwestorów lokalnych, krajowych i zagranicznych
- Z wkładu prywatnego
- Z innych źródeł

Programy pomocowe

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020

Zgodnie z uzgodnionym z Komisją Europejską projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 program składał się będzie z 9 osi.

- **Oś I** to działania na rzecz konkurencyjności gospodarki regionu (247,37 mln euro). Będzie m.in. wspierana działalność badawczo- rozwojowa, inwestycyjna i innowacyjna w przedsiębiorstwach. Wyszczególniono tu również oddzielną pomoc na rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnym w firmach. Zarezerwowano też pieniądze na utworzenie terenów inwestycyjnych. Specjalne działanie dedykowane jest rozwojowi przedsiębiorczości w gminach, położonych na obszarach Natura 2000 (bo tam trudniej prowadzić działalność gospodarczą).

- **Oś II** stawia na rozwój przedsiębiorczości i aktywności zawodowej (126,52 euro). W projekcie przewidziano m.in. wsparcie na aktywizację osób bezrobotnych, samozatrudnienie, pomoc w powrocie do pracy po urloпах macierzyńskich czy wychowawczych. Zaplanowano również działania na rzecz podniesienia kwalifikacji pracowników w przedsiębiorstwach – ale przy tzw. Podejściu popytowym, czyli to przedsiębiorca musi dostrzec potrzebę szkolenia swoich pracowników i dopiero wtedy zlecić wybranej przez siebie firmie szkolenia (a nie na odwrót, jak jest teraz).

- **Oś III** koncentruje się na podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji (84,15 mln euro). Celem jest jej zapewnienie wysokiej jakości edukacji w przedszkolach, szkołach podstawowych, ponadpodstawowych, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia zawodowego i dostosowania go do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy.

- **Oś IV** dotyczy poprawy dostępności transportowej (200mln euro). Z tych pieniędzy będą mogły być realizowane przebudowy dróg wojewódzkich i budowa lotniska. Natomiast remonty dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) mają być możliwe tylko w trzech przypadkach: jeśli prowadzą do tzw. Sieci TEN-T do przejścia granicznego lub obszaru przemysłowego. Skąd te ograniczenia? Z uwagi na konieczność koncentracji ograniczonych środków na najpilniejszych inwestycjach, które mają przyczynić się do rozwoju gospodarczego województwa, a co za tym idzie do wyższych dochodów jego mieszkańców.

- **Oś V** to akcent na gospodarkę niskoemisyjną (180,53 mln euro). Promowana będzie energetyka oparta na źródłach odnawialnych. Cel to nie tylko zwiększenie udziału oze, chodzi

również o to, by właścicielami tych źródeł stali się mieszkańcy województwa, świętokrzyscy przedsiębiorcy (i czerpali z nich zyski). W ramach tej osi przewidziane jest również wsparcie na zwiększanie efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych (adresowane do spółdzielni, wspólnot).

- **Oś VI** stawia na ochronę środowiska (95mln euro). Zakłada ona m.in. inwestycje w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych), gospodarki odpadami czy np. opracowywanie planów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo.

- **Oś VII** zakłada poprawę spójności społecznej, w tym walkę z ubóstwem (59 mln euro). Jej celem będzie aktywna integracja osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem – poprzez podjęcie pracy, kształcenia. Rewitalizacja społeczna oraz rozwój szeroko rozumianego kapitału społecznego, czyli rozwój aktywności społecznej, będzie się odbywać przy zaangażowaniu społeczności lokalnych (RKLS – Rozwój kierowany przez lokalną społeczność).

- **Oś VIII** zakłada inwestycję w infrastrukturę na potrzeby rozwijania usług użyteczności publicznej (151,40 mln euro), m.in. w szkołach, placówkach ochrony zdrowia (ale inwestycje te muszą być powiązane z wprowadzeniem wyższej jakości kształcenia czy usług medycznych).

- **Oś IX** (28,96 mln euro) koncentruje się na rozwoju lokalnym, a w jej ramach tworzone będą strategie lokalne

- **Dodatkowo oś X – Pomoc Techniczna**

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Główny cel Programu

Głównym celem POIiŚ 2014-2020 będzie wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej.

Zaproponowany cel główny wynika z jednego z priorytetów **strategii Europa 2020**. Dlatego w porównaniu do obecnie realizowanego POIiŚ 2007-2013, w nowym programie zostanie położony większy nacisk na wsparcie gospodarki skutecznie korzystającej z dostępnych zasobów, przez co sprzyjającej środowisku i jednocześnie bardziej konkurencyjnej ekonomicznie.

Priorytety

PRIORYTET I (Fundusz Spójności)

Promocja odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej:

- Produkcja, dystrybucja oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE), np. budowa, rozbudowa farm wiatrowych, instalacji na biomasę bądź biogaz;
- Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym;

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Gospodarki

PRORYTET II (FS)

Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu:

- Rozwój infrastruktury środowiskowej (np. oczyszczalnie ścieków, sieć kanalizacyjna oraz wodociągowa, instalacje do zagospodarowania odpadów komunalnych, w tym do ich termicznego przetwarzania);
- Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, poprawa jakości środowiska miejskiego (np. redukcja zanieczyszczenia powietrza i rekultywacja terenów zdegradowanych);

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Środowiska

PRIORYTET III (FS)

Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej:

- rozwój drogowej i kolejowej infrastruktury w sieci TEN- T, połączeń kolejowych poza tą siecią oraz w aglomeracjach;

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Transportu, budownictwa i Gospodarki Morskiej

PRIORYTET IV (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej:

- poprawa przepustowości infrastruktury drogowej (w tym obwodnice, trasy wylotowe)

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej

PRIORYTET V (EFRR)

Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa energetycznego:

- rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej, np. budowa sieci przesyłowych i dystrybucyjnych gazu ziemnego lub energii elektrycznej.

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Gospodarki

PRIORYTET VI (EFRR)

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego:

- inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, zabytków sakralnych, zabytków, czy też szkół artystycznych.

Institucja Pośrednicząca- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

PRIORYTET VII (EFRR)

Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia:

- wsparcie infrastruktury szpitali ponadregionalnych i współpracujących z nimi jednostek diagnostycznych w zakresie chorób :aktywności zawodowej” i opieki nad matka i dzieckiem;

- wsparcie infrastruktury systemu państwowego ratownictwa medycznego, np. wsparcie szpitalnych oddziałów ratunkowych, lotnisk, lądowisk i baz lotniczego pogotowia ratunkowego.

Institucja Pośrednicząca – Ministerstwo Zdrowia

6.3. Zarządzanie Planem Rozwoju Lokalnego

Funkcję instytucji zarządzającej i koordynującej realizację **Planu Rozwoju Lokalnego** będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m. in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Planu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych,

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach planu,

- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji planu,

- przygotowywanie rocznych raportów na temat wdrażania planu,
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji planu,

6.4. Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Lokalnego

Urząd Gminy w Tarłowie jako instytucja wdrażająca Plan, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne,
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w planie w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzór nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się ze zobowiązania,

- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

6.5. Monitorowanie Planu Rozwoju Lokalnego

Monitoring Planu Rozwoju Lokalnego jest to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych u jakościowych informacji na temat wdrażanych zadań i projektów oraz całego Planu w aspekcie finansowy i rzeczowym. Celem monitoringu jest zapewnienie zgodności realizacja projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

System monitorowania Planu Rozwoju Gminy Tarłów na lata 2016-2023 został stworzony w celu zapewnienia efektywnego i oszczędnego wydatkowania publicznych środków finansowych. Zapewni skuteczne i sprawne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów.

Plan rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów będzie podlegał stałemu monitoringowi- zarówno efekty, jakie przyniosą przedsięwzięcia uwzględnione w Planie, jak i ponoszone na ich realizację nakłady finansowe. Proces monitoringu umożliwi określenie tempa oraz jakości wdrażanych projektów. Monitorowane będą również możliwości finansowe gminy, w tym jej zdolność kredytowa, możliwości pozyskania środków zewnętrznych oraz zdolność do zapewnienia tzw. wkładu własnego w odniesieniu do Wieloletniego Programu Inwestycyjnego stanowiącego prognozę finansową gminy.

Za monitorowanie Planu odpowiedzialność będą ponosić:

- Wójt Gminy Tarłów,
- Sekretarz Gminy,
- Skarbnik Gminy,
- Pracownicy poszczególnych komórek merytorycznych Urzędu Gminy,.

Monitorowanie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów na lata 2016-2023 będzie polegać na systematycznym zbieraniu i analizowaniu informacji finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania Planu w kontekście zgodności z wcześniej zatwierdzonymi założeniami. Monitoring będzie informował o postępie realizacji i efektywności wdrażanych projektów. Proces monitorowania będzie przebiegać w oparciu o trzy kryteria:

1) Skuteczności- informującym, czy cele określone w Planie Rozwoju Lokalnego zostały osiągnięte;

2) Efektywności – porównującym wielkość zasobów finansowych zaangażowanych w realizację Planu z przyjętymi założeniami oraz efektami wdrożenia poszczególnych projektów;

3) Użyteczności – oceniającym efekty realizacji Planu na poziomie zaplanowanych wskaźników produktu i rezultatu.

Komisje Rady Gminy, jako zaangażowane w proces oceny, będą opiniować merytorycznie poszczególne zadania inwestycyjne realizowane w ramach Planu Rozwoju Lokalnego. Co pół roku przewodniczącemu Rady Gminy będzie przedkładany raport z przebiegu realizacji i wykonania zadań umieszczonych w Planie.

Komunikacja społeczna Planu Rozwoju Lokalnego odbywać się będzie poprzez organizację konsultacji społecznych, podczas których grupy docelowe, czyli mieszkańcy, jednostki gospodarcze, organizacje i stowarzyszenia działające na terenie gminy będą mogły wnieść swoje sugestie i propozycje dokonania zmian w zadaniach inwestycyjnych umieszczonych w Planie.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów na lata 2016-2023 zostanie umieszczony na stronie internetowej Urzędu Gminy Tarłów będzie dostępny dla wszystkich zainteresowanych.

Ponadto w wyniku wdrożenia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Tarłów na lata 2016-2023 osiągnięte zostaną następujące wskaźniki oddziaływania:

- wzrost poziomu zwodociągowania gminy;
- wzrost poziomu skanalizowania gminy,
- zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- zwiększenie bezpieczeństwa w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom środowiska;
- poprawa stanu środowiska naturalnego,
- stworzenie mieszkańcom warunków do uprawiania sportu;
- stworzenie warunków do rozwoju działalności kulturalnej gminy;
- polepszenie warunków do pobierania kształcenia;
- zmniejszenie kosztów ogrzewania budynków użyteczności publicznej;
- przygotowanie miejsca do czynnego wypoczynku dla dzieci oraz dorosłych;
- polepszenie jakości życia mieszkańców;
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej;
- zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy;
- rozwój bazy sportowej gminy;
- polepszenie stanu technicznego budynków użyteczności publicznej

- stworzenie warunków do rozwoju rekreacji
- stworzenie warunków rozwoju działalności gospodarczej.

6.6. Raportowanie

Mechanizmy zostały określone jak najwcześniej. Konieczne jest także ustalenie adresatów raportów, formatów raportów, terminów sporządzania raportów i sposobu wykorzystywania informacji. Informacje powinny być dostarczane w taki sposób, aby mogły stanowić użyteczne narzędzie w procesie decyzyjnym. Najczęściej stosowane systemy raportowania to raporty: kwartalne, roczne i końcowe.

Raporty powinny obligatoryjnie zawierać informacje na temat: Aktualnego stanu i przebiegu realizacji projektu/działania/programu

1. Postępu realizacji planu rzeczowego mierzonego ustalonymi wskaźnikami .
2. Faktycznie poniesionych wydatków
3. Działań podjętych w celu zagwarantowania zgodności z politykami wspólnotowymi
4. Inicjatyw promujących interwencję *Funduszy Unijnych*
5. Skuteczności realizacji (ocena)

Prowadzenie monitoringu wiąże się z poszerzeniem uczestnictwa społecznego w realizacji Planu , które obejmuje tym samym procesy oceny, aktualizacji i ewentualnej modyfikacji dokumentu.

ROZDZIAŁ VII

SPOSOBY OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.

7.1. Sposoby oceny Planu Rozwoju Lokalnego

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Z warunku tego wynika konieczność utworzenia niezależnej organizacyjnie od zespołów zaangażowanych w proces tworzenia i wdrażania **Planu Rozwoju Lokalnego** komórki ewaluacyjnej w strukturze Urzędu Gminy Tarłowa, w skład której wchodziłby jeden lub więcej pracowników zajmujących się ewaluacją ex-post. Celem tej ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Planu.

W raporcie tym powinny się znaleźć w szczególności informacje o:

- **skuteczności** - kryterium to pozwala ocenić czy cele dla danego projektu (planu) określone na etapie programowania zostały osiągnięte,

- **efektywności** - kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji projektu, i planu z rzeczywistymi osiągnięciami projektu i planu na poziomie produktu, rezultatu, oddziaływania,

- **użyteczności** - kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty projektu i planu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w planie rozwoju lokalnego potrzeb i projektów.

W raporcie ewaluacyjnym znajdą się także rekomendacje i proponowane zmiany w **Planie Rozwoju Lokalnego**. Raport ewaluacyjny będzie konsultowany i omawiany z zespołami zaangażowanymi w powstanie i realizację Planu. Plan Rozwoju Lokalnego będzie aktualizowany przez Radę Gminy na podstawie rekomendacji i propozycji zmian zawartych w raporcie ewaluacyjnym.

Władze samorządowe w trakcie wdrażania Planu muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia od partnerów społecznych. Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym władze gminy będą się komunikować. Pierwsze to:

Otoczenie wewnętrzne - pracownicy urzędu, uczestniczący bezpośrednio w administrowaniu gminą, ich wiedza, motywacja, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne a także technologia i inne zasoby organizacji.

Otoczenie zewnętrzne bliższe - to ogół mieszkańców gminy, w którym można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń, instytucji i przedsiębiorstw.

Otoczenie zewnętrzne dalsze - to otoczenie gminy jako wspólnoty terytorialnej -gminy sąsiadujące, powiat w obrębie którego funkcjonuje gmina, województwo i kraj.

Komunikacja dwustronna i współpraca władz Gminy Tarłów ze społecznością lokalną odbywać się będzie poprzez:

- bieżące informowanie o postępach we wdrażaniu **Planu Rozwoju Lokalnego** -każdy mieszkaniec gminy będzie miał możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych planu w siedzibie Urzędu Gminy, wraz z możliwością wglądu w dokumentację (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),

Institucja Zarządzająca zapewnia środki informacyjne i promocyjne w zakresie udzielonej pomocy z funduszy strukturalnych. Wykorzystane środki informacyjne i promocyjne będą miały na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i faktycznych odbiorców pomocy o możliwościach wsparcia ze strony UE oraz informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy unijnej dla wybranych projektów i rezultatach tych działań.

Informowanie i promocja **Planu Rozwoju Lokalnego** odbywać się będzie poprzez organizowanie szkoleń i konferencji na temat możliwości pozyskiwania środków z UE.

7.2. Promocja Planu Rozwoju Lokalnego.

Institucje i organizacje mają wątpliwości dotyczące sensu podejmowania działań w dziedzinie public relations. Public relations wciąż rzadko *postrzegany jest jako kompleksowe budowanie dobrych relacji z otoczeniem*. Szczegółową uwagę przyciąga natomiast budowa i utrzymywanie stałych kontaktów z prasą. Dla jednych to naturalny element strategii, zwiększający szanse rozwoju, dla drugich luksus i zbytek, podkreślający osiągnięty sukces, zbytek, na który decydują się nie z potrzeby, ale naśladowując innych.

Czasem firmy lub instytucje podejmują działania *public relations* z jeszcze innego powodu, *public relations* postrzegają jako odmianę taniej reklamy, atrakcyjną wyłącznie w sytuacji, gdy na tę "prawdziwą" chwilowo nie stać. Tymczasem działania *public relations* pomagają w funkcjonowaniu każdej firmy i instytucji jeśli tylko zostaną dobrane odpowiednio do jej potrzeb.

Najbardziej oczywistą strategią jest rozwijanie kontaktów bezpośrednich z klientami. Gdy to nie wystarcza, pojawia się potrzeba opracowywania interesujących materiałów informacyjnych oraz wybór metod ich selektywnej dystrybucji. Część przedsiębiorstw

i instytucji decyduje się na informowanie otoczenia w sposób bierny np. poprzez umieszczanie informacji na stronach internetowych.

Najważniejsze jest jednak zdobywanie i aktywne przekonywanie klienta przez dialog z nim oraz komunikacja z grupami docelowymi, jest właśnie kwintesencją działań *public relations*.

Public relations posługuje się rzetelną, prawdziwą informacją, jednak i tu końcowym efektem skutecznie prowadzonych działań jest pozytywne nastawienie klienta. Gmina Tarłów planuje utrzymywać stały kontakt już na etapie opracowywania i potem realizacji Planu Rozwoju Lokalnego.

Przeprowadzone zostaną konsultacje społeczne w tej sprawie w formie ogólnych zebrań mieszkańców we wszystkich sołectwach. Mogą w nich uczestniczyć wszyscy zainteresowani mieszkańcy. Swoje uwagi mogą składać na piśmie.

Oprócz tego Plan Rozwoju Lokalnego jest dostępny w Urzędzie Gminy w Tarłowie w godzinach pracy urzędu. Ponadto na stronie internetowej oraz w informatorze Gminnym będą pojawiały się informacje dotyczące realizacji powyższego dokumentu, które będą dostępne także w Urzędzie Gminy.

Urząd Gminy jest otwarty na kontakty z mieszkańcami gminy, czego najlepszym dowodem są przeprowadzone konsultacje.

Podsumowanie:

Tworzenie Planu Rozwoju Lokalnego to proces decyzyjny prowadzący do najważniejszego zaplanowania inwestycji na miarę oczekiwań i potrzeb mieszkańców oraz możliwości finansowych Gminy. Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2016-2023 jest spójny ze strategicznymi dokumentami na poziomie wojewódzkim, krajowym, wspólnotowym. Podstawowym zadaniem Planu jest urealnienie możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych do zaplanowania zadań i inwestycji oraz wytyczenie kierunków rozwoju na nowy okres programowania.

BIBLIOGRAFIA

1. Strategia rozwoju Gminy Tarłów
2. Mazur Marian, Kronika Tarłowa
3. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Opatowskiego
4. Plan Gospodarki Odpadami Powiatu Opatowskiego
5. Rocznik Statystyczny Województwa Świętokrzyskiego
6. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

SPIS TABEL

Tabela 1: Liczba ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Tabela 2: Struktura wieku mieszkańców Gminy Tarłów

Tabela 3: Liczba małżeństw, urodzeń, zgonów w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Tabela 4: Przyrost naturalny ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Tabela 5: Migracja ludności w Gminie Tarłów w latach 2010-2014

Tabela 6: Stan zatrudnienia w Gminie Tarłów

Tabela 7: Struktura bezrobocia według płci w Gminie Tarłów

Tabela 8: Zatrudnienie w Gminie Tarłów w latach 2005-2012

Tabela 9: Wykaz osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym

Tabela 10: Wykaz osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w miejscowości należących do Gminy Tarłów

Tabela 11: Bezrobocie w latach 2005-2012 według Powiatowego Urzędu Pracy w Opatowie

Tabela 12: Bezrobocie w Gminie Tarłów w latach 2005-2012

Tabela 13: Wykaz dróg w Gminie Tarłów

Tabela 14: Wykaz dróg powiatowych na obszarze Gminy Tarłów

Tabela 15: Przebieg dróg wojewódzkich przez Gminę Tarłów

Tabela 16: Przebieg dróg krajowych przez Gminę Tarłów

Tabela 17: Zestawienie zapotrzebowania na wodę mieszkańców poszczególnych sołectw Gminy Tarłów

Tabela 18: Długość sieci wodociągowej na terenie Gminy Tarłów

Tabela 19: Liczba gospodarstw domowych w Gminie Tarłów zaopatrywanych w wodę wodociągami

Tabela 20: Ilość gospodarstw domowych korzystających z własnych studni

Tabela 21: Liczba gospodarstw domowych korzystających z kanalizacji

Tabela 22: Liczba gospodarstw domowych segregujących odpady

Tabela 23: Zestawienie użytkowania terenu według podmiotów prawnych w roku 2010-2014

Tabela 24: Zestawienie użytkowania terenu według rodzaju dla obszaru Gminy Tarłów w roku 2010-2014

Tabela 25: Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Tarłów w latach 2009-2013 według ilości zatrudnionych pracowników

Tabela 26: Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Tarłów w latach 2009-2013 według ilości zatrudnionych pracowników.

Tabela 27. Zarejestrowane firmy na terenie Gminy Tarłów według sekcji PKD.

Tabela 28. Liczba prowadzonych działalności gospodarczych w miejscowościach należących do Gminy Tarłów.

Tabela 29. Analiza SWOT

SPIS MAP:

Mapa 1. Układ przestrzenny Gminy Tarłów

Mapa 2. Jakość gleb

Mapa 3. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę

Mapa 4. Przeciętna liczba osób na jedną izbę